

*Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen  
raportteja nro 202*

*Pellervo Economic Research Institute  
Reports No. 202*

**VAMMAISTEN TYÖKYKY VUONNA 2007**  
**Vertailua työttömiin**

**Pasi Holm**  
**Anneli Hopponen**

Pellervon taloudellinen tutkimuslaitos PTT  
Pellervo Economic Research Institute  
Eerikinkatu 28 A  
FI-00180 Helsinki, Finland  
Puh. +358 9 348 8844  
Faksi: +358 9 3488 8500  
Sähköposti: [econ.res@ptt.fi](mailto:econ.res@ptt.fi)  
Kotisivut: <http://www.ptt.fi>

ISBN 978-952-5594-50-8 (NID)  
ISBN 978-952-5594-51-5 (PDF)

ISSN 1456-3215 (NID)  
ISSN 1796-4776 (PDF)

Helsinki 2007

**PASI HOLM – ANNELI HOPPONEN. 2007. VAMMAISTEN TYÖKYKY VUONNA 2007: VERTAILUA TYÖTTÖMIIN.** Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen raportteja nro 202. 42 s. ISBN 978-952-5594-50-8 (NID), ISBN 978-952-5594-51-5 (PDF), ISSN 1456-3215 (NID), ISSN 1796-4776 (PDF)

**Tiivistelmä:** Suomessa arvioidaan olevan noin 300 000 työikäistä vammaista. Useiden vammaisjärjestöjen jäsenille suunnatussa kyselytutkimuksessa selvitetään vammaisten henkilöiden nykyistä työssäkäyntiä, halukkuutta ja mahdollisuuksia tehdä työtä sekä vertaillaan vammaisten työkyky työttömien työkyvyn kanssa. Vammaisten työkykyä arvioidaan ensimmäistä kertaa Työterveyslaitoksen kehittämän työkykyindeksin avulla. Vammaisista kolmannes on halukas tekemään työtä. Työnteon merkitystä hyvinvoinnin kannalta pitää erittäin tärkeänä 40 prosenttia vammaisista. Työkyky on erinomainen tai hyvä 30 prosentilla vammaisista. Vammaisista runsaalla viidenneksellä on pysyvä työpaikka. Kun myös vapaaehtoistyö otetaan mukaan, puolet vammaisista on tehnyt työtä viimeisen 24 kuukauden aikana. Vammaisten piirissä on runsaasti käyttämätöntä työvoimareserviä.

**Avainsanat:** *Vammaiset, työllisyys, työkyky*

**PASI HOLM – ANNELI HOPPONEN. 2007. THE WORKING CAPACITY OF HANDICAPPED PERSONS IN 2007: COMPARISON WITH UNEMPLOYED PERSONS.** Pellervo Economic Research Institute Reports No. 202.

**Abstract:** In Finland there are approximately 300.000 handicapped persons of working age. In this survey study, which was targeted to the members of several organizations of disabled persons, we evaluated current employment, willingness to work and possibility to work of handicapped persons and compared their working capacity with the working capacity of unemployed persons. It is the first time when one has applied the Work Ability Index developed by the Finnish Institute of Occupational Health to handicapped persons. According to the study every third handicapped person is willing to work. About 40 percent of handicapped persons consider that employment is very important for the human well-being. About 30 percent of handicapped persons have an excellent or good working capacity. More than every fifth handicapped person has a permanent job. If one takes voluntary work into account, half of handicapped persons have worked during the last 24 months. There are a lot of unused employment resources among handicapped persons.

**Key words:** *handicapped persons, employment, working capacity*



## ESIPUHE

Suomessa arvioidaan olevan noin 300 000 työikäistä vammaista. Eri arvioiden mukaan työikäisistä vammaisista on työssä 15-20 prosenttia. Tässä useiden vammaisjärjestöjen jäsenille suunnatussa kyselytutkimuksessa selvitetään vammaisten henkilöiden nykyistä työssäkäyntiä, halukkuutta ja mahdollisuuksia tehdä työtä sekä vertaillaan vammaisten työkykyä työttömien työkyvyn kanssa. Vammaisten työkykyä arvioidaan ensimmäistä kertaa Työterveyslaitoksen kehittämän työkykyindeksin avulla. Työkykyindeksiä sovelletaan vammaisten työkyvyn tutkimiseen samalla tavoin kuin sitä on sovellettu työttömien työkyvyn tutkimiseen.

Vammaisista kolmannes on halukas tekemään työtä. Työnteon merkitystä hyvinvoinnin kannalta pitää erittäin tärkeänä 40 prosenttia vammaisista. Työkyky on erinomainen tai hyvä 30 prosentilla vammaisista. Vammaisista runsaalla viidenneksellä on pysyvä työpaikka. Kun myös vapaaehtoistyö otetaan mukaan, puolet vammaisista on tehnyt työtä viimeisen 24 kuukauden aikana. Vammaisten piirissä on runsaasti käyttämätöntä työvoimareserviä.

Tutkimuksen ovat tehneet Pasi Holm ja Anneli Hopponen Pellervon taloudellisesta tutkimuslaitoksesta. Tutkimuksen seurantaryhmässä ovat olleet terveystutkimuksen päällikkö Timo Klaukka (Kela), työmarkkinaneuvos Matti Sihto (TM) ja tutkimus- ja kehittämisjohtaja Kari Vinni (STM). Suuret kiitokset hyvästä yhteistyöstä. Kansaneläkelaitos, sosiaali- ja terveysministeriö sekä työministeriö ovat rahoittaneet tutkimuksen.

Noin parin kymmenen tutkijavuoteni aikana en ole aikaisemmin kokenut vastaavaa rohkaisua ja kannustusta tutkimuksen tekemiseen. Kiitämme lämpimästi seuraavia vammaisjärjestöjen edustajia: Marja Eronen (Suomen Reumaliitto), Marika Hyvärinen (Kehitysvammaliitto), Anssi Kemppe (MS-liitto), Pekka Lapinleimu (Kuulonhuoltoliitto), Pirkko Mahlamäki (Vammaisfoorumi), Terttu Manelius (Invalidiliitto), Anitta Raitanen (Suomen Selkäliitto), Taru Tammi (Näkövammaisten keskusliitto), Antti Teittinen (Kehitysvammaliitto), Terhi Toikkanen (Kynnys ry), Liisa-Maija Verainen (Lihastautiliitto), Mika Vuorela (Mielenterveyden keskusliitto), Kari Vuorenpää (Kehitysvammaisten Tukiliitto), Marjatta Varanka (VATES-säätiö), Ellen Vogt (VATES-säätiö) ja Johanna Yliviitala (Aivovammaliitto). Ilman apuanne, neuvojanne ja kannustustanne tutkimuksen suorittaminen ei olisi ollut mahdollista.

Helsingissä 1. toukokuuta 2007

Pasi Holm  
Toimitusjohtaja



# SISÄLLYSLUETTELO

TIIVISTELMÄ, ABSTRACT

|   |    |
|---|----|
| YHTEENVETO.....   | 1  |
| 1. TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TAVOITTEET .....                                 | 5  |
| 2. TYÖKYVYN MITTAAMINEN TYÖKYKYINDEKSILLÄ .....                           | 7  |
| 2.1. Työkykyindeksi .....   | 8  |
| 2.2. Tutkimusaineisto .....   | 9  |
| 2.3. Vertailu rekisteriaineistotutkimukseen .....                         | 13 |
| 3. VAMMAISTEN TYÖSSÄOLO JA HALUKKUUS TEHDÄ TYÖTÄ .....                    | 15 |
| 4. AMMATILLISEEN KUNTOUTUKSEEN JA KOULUTUKSEEN<br>OSALLISTUMINEN.....     | 23 |
| 5. VAMMAISTEN TYÖKYKY .....   | 25 |
| 6. VAMMAISTEN, TYÖTTÖMIEN JA PALKANSAAJIEN TYÖKYVYN<br>OSATEKIJÖITÄ ..... | 32 |
| 7. LOPUKSI .....  | 37 |
| LÄHTEET.....  | 38 |
| LIITE.....  | 39 |









## YHTEENVETO

Julkisessa keskustelussa on viime vuosien aikana kiinnitetty huomiota väestön ikääntymiseen. Lähivuosien aikana työikäisen väestön määrä alkaa vähentyä suurten ikäluokkien jäädessä eläkkeelle. Työikäisen väestön määrän vähenemisen on nähty hidastavan talouskasvua ja uhkaavan yhdessä kasvavien eläke- ja hoivamenojen kanssa julkisen talouden tasapainoa.

Työikäisen väestön määrän alkaessa vähentyä on kiinnitettävä aikaisempaa enemmän huomiota nykyisin käyttämättömiin työvoimareserveihin. Suomessa on edelleen eri tavoin arvioituna 200 000 – 250 000 henkilöä työttömänä tai työvoiman ulkopuolella. Työterveyslaitoksen palkansaaajien työkyvyn mittaamiseen kehittämää työkykyindeksiä hyödyntäen Holm et al. (2006) ovat arvioineet, että työttömistä 60 prosentilla on erinomainen tai hyvä työkyky.

### **Työkyky on erinomainen tai hyvä 30 prosentilla vammaisista.**

Tässä tutkimuksessa arvioidaan kyselyaineistoa hyödyntäen vammaisten työkykyä, työssäoloa ja halukkuutta tehdä työtä. Vammaisista kolmannes on halukkaita tekemään työtä. Työnteon merkitystä hyvinvoinnin kannalta pitää erittäin tärkeänä 40 prosenttia vammaisista. Työkyky on erinomainen tai hyvä 30 prosentilla vammaisista. Vammaisista runsaalla viidenneksellä on pysyvä työpaikka. Kun myös vapaaehtoistyö otetaan mukaan, puolet vammaisista on tehnyt työtä viimeisen 24 kuukauden aikana. Vammaisten piirissä on noin 20 000 henkilön käyttämätön työvoimareservi.

### **Tekniset apuvälineet ja esteetön työympäristö mahdollistavat useiden vammaisten työskentelyn**

Suhteellisten halpojen ratkaisujen kuten teknisten apuvälineiden ja esteetömän työympäristön avulla useat vammaiset pystyvät hyvin työskentelemään. Työskentelyä helpottavia tukitoimenpiteitä ilmoitti tarvitsevansa 43 prosenttia kyselyyn vastanneista. Yleisimmät tarvittavat tukitoimet ovat tietokoneet ja muut tekniset apuvälineet (20 % tukitoimista), esteetön työympäristö (19 %) ja kuljetuspalvelut (18 %). Työvalmentajaa tarvitsisi 18 prosenttia ja henkilökohtaista avustajaa 11 prosenttia tukitoimia tarvitsevista.

Teknisten tukitoimien aiheuttamat kustannukset ovat pitkälti kertaluonteisia eikä niiden ainakaan merkittävästi pitäisi vaikuttaa vammaisten työs-

kentelyyn ainakaan suurissa yrityksissä. Pk-yrityksissä työolojen järjestäminen vammaisten työskentelyyn saattaa olla vaikeampaa. Sellaisilla vammaisten työskentelyä edistävillä yhteiskunnan tukitoimilla, jotka ovat helposti yrityksissä hyödynnettävissä eivätkä vaadi tarpeetonta byrokratiaa, voidaan parantaa vammaisten työllisyyttä.

### **Työkyky-kysely vammaisjärjestöjen jäsenille**

Työkykyindeksi koostuu sarjasta kysymyksiä, joissa otetaan huomioon työn ruumiilliset ja henkiset vaatimukset sekä henkilön terveydentila ja voimavarat. Koska työkyky on aina verrannollinen tehtyyn työhön, palkansaajille suunnitellussa työkykyindeksissä työkykyä peilataan henkilön nykyiseen työpaikkaan ja työtehtävän vaativuuteen. Työttömiltä luonnollisesti puuttuu nykyinen työpaikka. Tämän vuoksi työttömille kohdistetussa kyselyssä *nykyinen työnnä* korvattiin *etsimässänne tai odotettavissa olevassa työssänne*.

Koska vammaiset ovat hyvin erilaisia työkyvyltään, kyselyotoksen suunnitteluun kiinnitettiin erityisen paljon huomiota. Postikysely lähetettiin tammikuussa 2007 kaikkiaan 2 870 henkilölle. Vastauksia saatiin 1 047, eli vastausprosentiksi muodostui 36. Kyselyn suorittamisessa käännettiin Vammaisfoorumin puoleen. Vammaisfoorumin 24 yhdistyksestä 11 osallistui tutkimukseen. Tutkimukseen osallistuivat Aivovammaliiton, Invalidiliiton, Kehitysvammaisten tukiliiton, Kehitysvammaliiton, Kuulohuoltoliiton, Kynnyksen, Lihastautiliiton, Mielenterveyden keskusliiton, MS-liiton, Näkövammaisten keskusliiton, Suomen Reumaliiton<sup>1</sup> ja Suomen Selkäliiton jäsenet. Vaikka kaikkien vammaisjärjestöjen jäsenet eivät ole edustettuina ja vaikka kaikki vammaiset eivät kuulu järjestöihin, voidaan aineistoa kuitenkin pitää tarpeeksi kattavana ja monipuolisena tutkimuksen tavoitteiden näkökulmasta.

### **Vammaisista kolmannes pyrkii työelämään: viidennes työskentelee säännöllisesti**

Vammaisista naisista 51 prosenttia ja miehistä 45 prosenttia on ollut töissä viimeisen kahden vuoden aikana. Pysyvästi viimeisen kahden vuoden aikana on työskennellyt runsas viidennes vammaisista. Viimeisen 24 kuukauden aikana työhön osallistuneista vammaisista naisista 27 prosenttia on työskennellyt yrityksissä ja 26 prosenttia julkisella sektorilla. Työtoiminnassa olleita

---

<sup>1</sup> Suomen Reumaliittoon kuuluvat (%-osuudet päädiagnoosin mukaan): Nivelreuma (39%), fibromyalgia (17 %), nivelrikko (14 %), selkärankareuma (10 %) ja Sjögrenin syndrooma (6 %) ja muut (14 %).

ja järjestöissä joko vapaaehtoisena tai palkollisena työskennelleitä vammaisia naisia on lähes yhtä paljon kuin yrityksissä ja julkisella sektorilla työskennelleitä. Viimeisen 24 kuukauden aikana työskennelleistä miehistä 30 prosenttia on työskennellyt yrityksissä ja 15 prosenttia julkisella sektorilla. Vammaisista miehistä yli puolet on ollut työtoiminnassa tai työskennellyt järjestöissä joko vapaaehtoisena tai palkollisena.

Vammaisista lähes kolmannes pyrkii osallistumaan työelämään. Enintään 44-vuotiaista vammaisista työelämään pyrkii runsas puolet ja yli 45-vuotiaista vammaisista noin kuudennes. Vammansa invaliditeettiasteensa 100 prosentiksi ilmoittaneista enintään 44-vuotiaista noin 30 prosenttia ja vähintään 45-vuotiaista kahdeksan prosenttia on halukas työskentelemään. Työhalukkaista vammaisista noin 20 prosenttia halusi tehdä työtä koko-aikaisesti, sekä työtunneilla päivässä että työpäivissä kuukaudessa mitattuna.

Toisin kuin naiset yleensä vammaiset naiset osallistuvat miehiä harvemmin ammatilliseen kuntoutukseen ja koulutukseen. Kyselyyn osallistuneista naisista 27 prosenttia on osallistunut viimeisen 24 kuukauden aikana ammatilliseen kuntoutukseen ja 18 prosenttia koulutukseen. Enintään 44-vuotiaista naisista sekä ammatilliseen kuntoutukseen että koulutukseen osallistui kolmannes. Kyselyyn osallistuneista miehistä 29 prosenttia on osallistunut viimeisen 24 kuukauden aikana ammatilliseen kuntoutukseen ja 21 prosenttia koulutukseen. Enintään 44-vuotiaat vammaiset osallistuvat koulutukseen kolme kertaa useammin kuin vähintään 45-vuotiaat.

### **Vammaisista noin 30 % on erinomainen tai hyvä, 26 % kohtalainen ja 45 % huono työkyky**

Vammaisista noin 30 prosentilla on erinomainen tai hyvä työkyky ja 70 prosentilla kohtalainen tai huono työkyky. Huono työkyky on noin 45 prosentilla vammaisista. Sukupuolella ei näytä olevan vaikutusta koettuun työkykyyn. Kuten muidenkin väestöryhmien piirissä iällä on keskeinen merkitys työkykyyn. Kun alle 35-vuotiaista vammaisista noin puolella on erinomainen tai hyvä työkyky, yli 55-vuotiaista vammaisista vain 15 prosentilla on erinomainen tai hyvä työkyky. Erityisesti reumaa sairastavilla työkyky heikkenee iän myötä merkittävästi.

Viimeisen 24 kuukauden aikana työssä olleista enintään 44-vuotiaista vammaisista kahdella kolmesta ja vähintään 45-vuotiaista yhdellä kolmesta on erinomainen tai hyvä työkyky. Koulutuksessa viimeisen 24 kuukauden

aikana olleilla vammaisilla on keskimäärin parempi työkyky kuin ja vammaisilla, jotka eivät ole olleet koulutuksessa viimeisin 24 kuukauden aikana.

Enintään 44-vuotiaiden ammatillisessa kuntoutuksessa viimeisen 24 kuukauden aikana olleiden vammaisten joukossa on hieman enemmän kohtalaisen tai heikon työkyvyn omaavia kuin vammaisten, jotka eivät ole olleet ammatillisessa kuntoutuksessa viimeisin 24 kuukauden aikana. Vähintään 45-vuotiaiden ryhmässä erinomaisen, hyvän sekä kohtalaisen tai huonon työkyvyn omaavien osuudet ovat lähes samansuuruisia.

### **Tuki- ja liikuntaelinvammat, neurologiset sairaudet ja mielenterveysongelmat vaikeuttavat työntekoa**

Kaikista vammaisista 35 prosentilla on yksi sairaus tai vamma. Kaksi tai useampia sairauksia tai vammoja on 60 prosentilla kaikista vammaisista. Monia sairauksia ja vammoja omaavien osuus luonnollisesti kasvaa iän myötä. Yleisimmät työn tekoon vaikuttavat sairaudet ja vammat ovat tuki- ja liikuntaelinvammat, neurologiset sairaudet ja mielenterveysongelmat. Tuki- ja liikuntaelinvammojen osuus kaikista sairauksista ja vammoista oli 24 prosenttia. Neurologisten sairauksien osuus oli 15 prosenttia ja mielenterveysongelmien 13 prosenttia.

# 1. TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TAVOITTEET

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää vammaisten henkilöiden nykyistä työssäkäyntiä, halukkuutta ja mahdollisuuksia tehdä työtä sekä vertailla vammaisten työkykyä työttömien työkyvyn kanssa. Vammaisten työkykyä arvioidaan Työterveyslaitoksen kehittämän työkykyindeksin avulla. Työkykyindeksiä sovelletaan vammaisten työkyvyn tutkimiseen samalla tavoin kuin sitä on sovellettu työttömien työkyvyn tutkimiseen. Tutkimuksen avulla pyritään vastaamaan seuraaviin kysymyksiin: Mikä on vammaisten työkyky työttömien työkykyyn verrattuna? Mitkä seikat vaikuttavat vammaisten työkykyyn? Mitkä ovat vammaisten mahdollisuudet ja halukkuus tehdä työtä? Vammaisten työkykyä ei ole aikaisemmin verrattu työttömien työkykyyn soveltaen Työterveyslaitoksen työkykyindeksiä.

Stakesin kattavassa raportissa (Linnakangas et al. 2006) selvitettiin vammaisten asemaa työmarkkinoilla. Tutkimuksessa tarkasteltiin vammaisten ja pitkäaikaissairaiden työvoimaosuutta, työllisyyttä ja työttömyyttä sekä tuloja ja koulutusta. Tutkimusajanjaksolla 1995-2002 vammaisten asema työmarkkinoilla parani ja tulot nousivat. Vammaisten suhteellinen asema väestöön nähden kuitenkin heikkeni. Linnakangas et al (2006) tutkimusaineistossa vammaiset määriteltiin pääasiallisesti tuloverotuksen invalidivähennyksen kautta. Vuonna 2002 invalidivähennykseen oikeutettuja 25-64-vuotiaita oli noin 221 500 henkilöä. Heistä 161 000 oli eläkkeellä ja 60 500 työvoimassa. Toissa oli 32 500 henkilöä.

Toisin kuin Linnakangas et al. (2006) rekisteriaineistoon perustuvassa tutkimuksessa tässä tutkimuksessa aineisto kerättiin kyselytutkimuksella. Koska vammaiset ovat hyvin erilaisia työkyvyiltään, otoksen suunnitteluun kiinnitettiin erityisen paljon huomiota. Postikysely lähetettiin tammikuussa 2007 kaikkiaan 2 870 henkilölle. Vastausprosentiksi muodostui 36, eli vastauksia saatiin 1 047. Aineistojen hankinnassa käännyttiin Vammaisfoorumin puoleen. Vammaisfoorumin 24 yhdistyksestä 11 osallistui tutkimukseen. Tutkimukseen osallistuivat Aivovammaliiton, Invalidiliiton, Kehitysvammaisten tukiliiton, Kehitysvammaliiton, Kuulohuoltoliiton, Kynnyksen, Lihastautiliiton, Mielenterveyden keskusliiton, MS-liiton, Näkövammaisten keskusliiton, Suomen Reumaliiton ja Suomen Selkäliiton jäsenet. Vaikka kaikkien vammaisjärjestöjen jäsenet eivät ole edustettuina ja vaikka kaikki vammaiset eivät kuu-

lu järjestöihin, voidaan aineistoa kuitenkin pitää tarpeeksi kattavana ja monipuolisena tutkimuksen tavoitteiden näkökulmasta.

Lainsäädännössä vammaisuus ja vajaakuntoisuus ovat epämääräisesti ja vaihtelevasti määriteltyjä käsitteitä. Osaltaan tämä johtunee siitä, että vammaiset ja vajaakuntoiset ovat varsin heterogeenisiä ryhmiä. Linnakangas et al. (2006) tutkimuksessa vammaisiksi määriteltiin pääasiallisesti 25-64-vuotiaat henkilöt, jotka ovat oikeutettuja tuloverotuksen invalidivähennykseen. Tässä tutkimuksessa kohdejoukkona ovat vammaiseksi itsensä katsoneet eri vammaisjärjestöjen jäsenet. Vammaisuus, kuten muutkin tässä tutkimuksessa analysoitavat asiat, perustuvat vastaajan omakohtaiseen arvioon.

Vammaisten työkykyä verrataan tutkimuksessa työttömien työkyvyn kanssa. Työttömien työkyky perustuu syksyllä 2005 tehtyyn kyselytutkimukseen. Holm et al. (2006) tutkimuksessa on vertailtu työttömien työkykyä palkansaajien työkyvyn kanssa.

Työkyvyn mittaamisessa käytetään työterveyshuollon apuvälineeksi kehitettyä työkykyindeksiä. Sen kautta voidaan arvioida työntekijän suoritusastoa työssään ja havainnoida mahdollisia muutoksia työkyvyssä. Työkykyindeksi koostuu sarjasta kysymyksiä, joissa otetaan huomioon työn ruumiilliset ja henkiset vaatimukset sekä henkilön terveydentila ja voimavarat. Työkykyindeksin on todettu ennustavan varsin hyvin työkyvyttömyyden syntyä tulevaisuudessa.

Palkansaajille suunnitellussa työkykyindeksissä työkykyä peilataan henkilön nykyiseen työpaikkaan ja työtehtävän vaativuuteen. Työttömiltä luonnollisesti puuttuu nykyinen työpaikka. Tämän vuoksi työttömille kohdistetussa kyselyssä *nykyinen työnnä* korvattiin *etsimässänne tai odotettavissa olevassa työssänne*. Vammaisille osoitettu kyselylomake on esitetty liitteessä 1.

Vammaisilta kysyttiin arvioita heidän nykyisestä työkyvystään verrattuna elinikäiseen parhaimpaan, nykyisestä työkyvystään henkisten ja ruumiillisten vaatimusten kannalta, arvioiduista sairauspoissaoloista, todettujen sairauksien määrästä, sairauksien aiheuttamista haitoista ja kykenevyydestä työkennellä samassa ammatissa kahden vuoden kuluttua. Vammaisten työssäoloa ja halukkuutta tehdä työtä kartoitettiin useilla kysymyksillä. Vastauksia tarkastellaan iän, sukupuolen, vamman laadun, koulutukseen ja kuntoutukseen osallistumisen sekä työssäolon ja työhalukkuuden mukaan jaoteltuna.



## 2. TYÖKYVYN MITTAAMINEN TYÖKYKYINDEKSILLÄ

Työkyky voidaan määritellä käsitteenä usealla eri tavalla. Sosiaalivakuutuksen näkökulmasta kyse on eläkeperusteiden määrittelemästä jaosta työkykyisiin ja työkyvyttömiin. Jaottelu näihin ryhmiin perustuu yksilön toimintakyvyn ja työn vaatimusten suhteeseen. Työkyvyttömäksi luokittelussa oleellista on sairauden tai vamman löytyminen toimintakyvyn heikkenemisen taustalta. Tällä tavoin määritelty työkyvyn käsite on sairaussidonnainen ja painottaa ennen kaikkea työntekijän ominaisuuksia. Lainsäädännössä työkyvyille ei löydy virallista määritelmää. Työkyky muodostuu työn, terveydentilan, elämäntyylin sekä biologisen ikääntymisen vuorovaikutuksena.

Järvisalon (1995) mukaan työkyky on suppeasti määriteltynä ihmisellä olevien toimintaedellytysten (koulutus, tiedot, taidot, fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset) ja työn vaatimusten välinen suhde, johon siten voivat vaikuttaa niin muutokset ihmisten toimintakyvyssä kuin muutokset työssä. Tähän määritelmään nojautuu nykyisin usein ammatillisen työkyvyn käsite.

Työkyvyllä tarkoitetaan työterveyden näkökulmasta sellaisten sekä yksilöön että työhön liittyvien toimien kokonaisuutta, jotka tutkimusten mukaan ovat tärkeitä yksilön kyvyille suoriutua työelämässä. Työkyky koostuu yksilön voimavarojen ja työn vuorovaikutuksesta. Ihmisen voimavarat rakentuvat terveydestä ja toimintakyvystä sekä koulutuksesta ja osaamisesta. Voimavaroihin vaikuttavat lisäksi jokaisen ihmisen arvot, asenteet, motivaatio ja työtyytyväisyys. Hyvätkään voimavarat eivät merkitse hyvää työkykyä elleivät työn sisältö, työyhteisö ja työympäristö tue työkykyä. Toisaalta hyväkään työyhteisö tai työympäristö ei voi täysin kompensoida yksilön heikentyneitä voimavaroja. Työkyky voidaan määritellä dynaamiseksi prosessiksi, joka osatekijöidensä kautta muuttuu iän myötä (Ilmarinen 1999).

Työkyvyn voidaan sanoa olevan arvio, joka perustuu useista lähteistä saatuihin tietoihin. Kyky tehdä työtä ja suoriutua työn asettamista vaatimuksista on useiden tekijöiden summa. Työkyvyn oletetaan säilyvän hyvänä tai työn asettamiin vaatimuksiin nähden ainakin riittävänä eläkeikään eli Suomessa 63-68-vuotiaaksi saakka. Kuitenkin työkyvyn ennenaikainen heikkeneminen sellaiselle tasolle, että varhennetulle eläkkeelle siirtymisen ehdot täyttyvät, on varsin yleistä lähes kaikissa teollistuneissa maissa. Työkyky saattaa heiketä ennenaikaisesti, jos ihmisen toimintakyvyn muutosta ja työn

vaatimusten kasvua ei kyetä sovittamaan yhteen iän karttuessa (Ilmarinen 1995).

Työkyky luo perustan yksilön työllistyvyydelle. Työllistyvyyttä voidaan puolestaan tukea erilaisilla tuki- ja palvelujärjestelmillä työolosuhdejärjestelyillä, työsuojelulla, kuntoutuksella, työ- ja eläkelainsäädännöllä sekä yhteiskunnassa vallalla olevilla arvoilla ja asenteilla. Esimerkiksi ikäsyrrjinnän ehkäisy vaikuttaa ikääntyvien työntekijöiden työllisyyteen. Ikääntyvien mahdollisimman hyvä työllisyys on tavoite, jota voidaan mitata mm. työllisyysasteella (Ilmarinen 1999).

## **2.1 Työkykyindeksi**

Työkykyindeksi on työterveyshuollon apuväline, jonka avulla arvioidaan henkilökohtaista työkykyä suhteessa työn vaatimukseen. Työkykyindeksiin kuuluu seitsemän osa-aluetta: työkyky verrattuna elinaikaiseen parhaimpaan, työkyky työn vaatimusten osalta, lääkärin toteamien nykyisten sairauksien määrä, sairauksien arvioitu haitta työssä, sairauspoissaolopäivät viimeisen vuoden aikana, oma arvio kykenevyydestä työhön terveyden puolesta kahden vuoden kuluttua ja psyykkiset voimavarat. Näitä osa-alueita mitataan yhdellä tai useammalla kysymyksellä. Työkykyindeksi lasketaan summaamalla kyselyn vastausvaihtoehtojen osoittamat luvut pisteytyksen avulla (Tuomi ym. 1997). Työkykyindeksi antaa kokonaisarvion työkyvyn tasosta, kun työkykyä mittaavien eri komponenttien tulokset lasketaan yhteen.

Työkykyindeksi kehitettiin Työterveyslaitoksen "Ikääntyvien kuntatyöntekijöiden seurantatutkimuksessa", jonka vuoden 1981 työkykyjakaumien perusteella tehtiin myös indeksin luokittelu. Siinä 15 % huonoimman työkyvyn omaavaa luokiteltiin "huonon" ja 15 % parhaimman työkyvyn omaavaa "erinomaisen" työkyvyn luokkaan. "Kohtalaisen" ja "hyvän" katkaisukohta on työkykyindeksin mediaani eli työkykyindeksin jakauman puolittava pistearvo.

Työkykyindeksi on muodostettu seuraavista osioista:

|   |                   |
|---|-------------------|
| * työkyky verrattuna elinikäiseen parhaimpaan <sup>2</sup>                  | 0-10 pistettä     |
| * työkyky työn vaatimusten kannalta   | 2-10 pistettä     |
| * lääkärin toteamien nykyisten sairauksien määrä                            | 1-7 pistettä      |
| * sairauksien arvioitu haitta työssä  | 1-6 pistettä      |
| * sairauspoissaolopäivät viimeisen vuoden aikana                            | 1-5 pistettä      |
| * oma arvio kykenevyydestä työhön terveyden puolesta kahden vuoden kuluttua | 1,4 ja 7 pistettä |
| * psyykkiset voimavarat   | 1-4 pistettä      |

Työkykyindeksi saadaan laskemalla yhteen eri osioiden pistearvot. Indeksien mahdollinen vaihteluväli on 7-49 pistettä. Vastaaja antaa työkykyindeksin kautta oman käsityksensä omasta työkyvystään. Työkykyindeksi luokitellaan huonoksi (7-27 pistettä), kohtalaiseksi (28-36 pistettä), hyväksi (37-43 pistettä) ja erinomaiseksi (44-49 pistettä).

Työkykyindeksin avulla työterveyshuolto tunnistaa ne työntekijät, jotka ovat tukitoimien tarpeessa. Ne, joiden työkyky luokitellaan huonoksi, tarvitsevat työkyvyn palauttamiseen tähtäviä tukitoimia. Työkykyä edistävät toimenpiteet ovat tarpeen niille, joiden työkyky on kohtalainen. Hyvän työkyvyn omaaville annetaan ohjeita työkyvyn vahvistamiseksi ja erinomaisen työkyvyn henkilöt saavat työkykyä ylläpitäviä ohjeita. Koetun työkyvyn merkitys on huomattava: millaiseksi työntekijä kokee työkykynsä, vaikuttaa paljolti siihen, miten hän selviytyy työelämässä (Tuomi ym. 1997, Ilmarinen 1999).

## 2.2 Tutkimusaineisto

Koska vammaiset ovat hyvin erilaisia työkyvyltään, kyselyotoksen suunnitteluun kiinnitettiin erityisen paljon huomiota. Postikysely lähetettiin tammi-kuussa 2007 kaikkiaan 2 870 henkilölle (taulukko 1). Vastausprosentiksi muodostui 36, eli vastauksia saatiin 1 047. Aineistojen hankinnassa käännyttiin Vammaisfoorumin puoleen. Vammaisfoorumin 24 yhdistyksestä 11 osallistui tutkimukseen. Tutkimukseen osallistuivat Aivovammaliiton, Invalidili-

---

<sup>2</sup> Pensola et al (2006) tutkimus käyttää pääasiassa tätä työkykyindeksin osiota. Sen ja koko työkykyindeksin yhteys on osoittautunut hyvin vahvaksi. Terveys 2000 aineisto perustuu yli 10 000 hengen haastatteluihin ja niitä täydentäviin terveystarkastuksiin. Aineisto edustaa koko väestöä ja sen kato on pieni, 10 prosenttia. Pensola ym. tarkastelussa mukana ovat vain 30 vuotta täyttäneet.

ton, Kehitysvammaisten tukiliiton, Kehitysvammaliiton, Kuulohuoltoliiton, Kynnyksen, Lihastautiliiton, Mielenterveyden keskusliiton, MS-liiton, Näkövammaisten keskusliiton, Suomen Reumaliiton ja Suomen Selkialiiton jäsenet. Vaikka kaikkien vammaisjärjestöjen jäsenet eivät ole edustettuina ja vaikka kaikki vammaiset eivät kuulu järjestöihin, voidaan aineistoa kuitenkin pitää tarpeeksi kattavana ja monipuolisena tutkimuksen tavoitteiden näkökulmasta.

**Taulukko 1.** *Kyselylomakkeiden lukumäärä, saadut vastaukset ja vastausprosentit tutkimukseen osallistuneiden vammaisjärjestöjen mukaan jaoteltuna*

|  | <b>Lähetettyjen lomakkeiden lukumäärä</b> | <b>Saapuneiden vastausten lukumäärä</b> | <b>Vastausprosentti</b> |
|--|---|---|-------------------------|
| Mielenterveyden keskusliitto           | 600                                       | 194                                     | 32                      |
| Suomen Reumaliitto                     | 600                                       | 191                                     | 32                      |
| Invalidiliitto                         | 436                                       | 141                                     | 32                      |
| Suomen Selkialiitto                    | 298                                       | 132                                     | 44                      |
| Kehitysvammaliitto                     | 266                                       | 99                                      | 37                      |
| MS-liitto                              | 152                                       | 109                                     | 72                      |
| Näkövammaisten keskusliitto            | 118                                       | 46                                      | 39                      |
| Aivovammaliitto                        | 100                                       | 44                                      | 44                      |
| Lihastautiliitto                       | 100                                       | 36                                      | 36                      |
| Kynnys                                 | 100                                       | 27                                      | 27                      |
| Kehitysvammaisten tukiliitto           | 100                                       | 24                                      | 24                      |
| Kuulonhuoltoliitto (Internetin kautta) |   | 4                                       |                         |
| <b>Kaikkiaan</b>                       | <b>2870</b>                               | <b>1047</b>                             | <b>36</b>               |

Yhtäältä naiset ja toisaalta vanhemmat henkilöt ovat aktiivisempia osallistumaan järjestötoimintaan ja ehkä myös vastaamaan kyselyihin kuin miehet ja nuoret. Vastanneista naisia onkin 64 prosenttia ja yli 55-vuotiaita 41 prosenttia (taulukko 2).

Vastanneista 65 prosentilla on vähintään toisen asteen koulutus. Vajaalla kymmenellä prosentilla on korkeakoulututkinto (taulukko 3). Naiset ovat koulutetumpia kuin miehet.

**Taulukko 2.** Vastanneet sukupuolen ja iän mukaan (suluissa osuus, %)

|                  | Kaikki<br>lkm/<br>(%) | Ikäryhmittäin       |                     |                     |                     |                     |
|------------------|-----------------------|---------------------|---------------------|---------------------|---------------------|---------------------|
|                  |                       | Alle 25<br>vuotiaat | 25-34-<br>vuotiaat  | 35-44-<br>vuotiaat  | 45-54-<br>vuotiaat  | Yli 55-<br>vuotiaat |
|                  |                       | lkm/(%)             | lkm/(%)             | lkm/(%)             | lkm/(%)             | lkm/(%)             |
| Naiset           | 675<br>(64)           | 19<br>(3)           | 82<br>(12)          | 110<br>(16)         | 160<br>(24)         | 300<br>(44)         |
| Miehet           | 364<br>(35)           | 17<br>(5)           | 48<br>(13)          | 77<br>(21)          | 84<br>(23)          | 134<br>(37)         |
| Ei merkintää     | 8<br>(1)              |                     |                     |                     |                     |                     |
| <b>Kaikkiaan</b> | <b>1047<br/>(100)</b> | <b>36<br/>(3)</b>   | <b>130<br/>(12)</b> | <b>187<br/>(18)</b> | <b>244<br/>(23)</b> | <b>434<br/>(41)</b> |

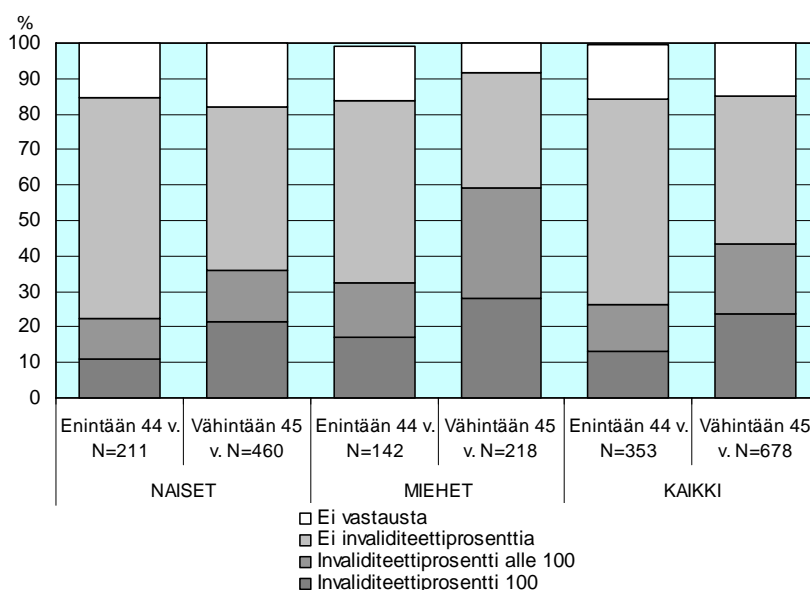
**Taulukko 3.** Vastanneet sukupuolen ja koulutustason mukaan (suluissa osuus, %)

|                  | Kaikki<br>lkm/<br>(%) | Koulutus  |  |   |   |
|------------------|-----------------------|---|--|---|---|
|                  |                       | Kansakoulu/<br>keskikoulu/<br>peruskoulu<br>tai keskeyty-<br>neet opinnot | Lukio tai<br>ammatti-<br>/tekninen-<br>/kauppa-<br>koulu | Opistotasoi-<br>nen tutkinto/<br>ammattikor-<br>keakoulutut-<br>kinto | Korkeakou-<br>lu-/yli-<br>opistotut-<br>kinto |
|                  |                       | lkm/(%)   | lkm/(%)  | lkm/(%)   | lkm/(%)                                       |
| Naiset           | 675<br>(64)           | 232<br>(34)   | 187<br>(28)  | 180<br>(27)   | 68<br>(10)                                    |
| Miehet           | 364<br>(35)           | 133<br>(37)   | 141<br>(39)  | 52<br>(14)  | 32<br>(9)                                     |
| Ei merkintää     | 8<br>(1)              |   |  |   |   |
| <b>Kaikkiaan</b> | <b>1047<br/>(100)</b> | <b>365<br/>(35)</b>   | <b>328<br/>(31)</b>                                      | <b>233<br/>(22)</b>   | <b>100<br/>(10)</b>                           |

Tuloverotuksessa vammaiset ovat oikeutettuja invalidivähennykseen. Invalidivähennyksen suuruus määräytyy vamman tai sairauden aiheuttaman haitan vakavuudesta. Se ilmaistaan tuloverolaissa prosenttilukuna. Täyden vähennyksen saa, jos invaliditeettiprosentti on 100 prosenttia. Jos invaliditeettiprosentti on tätä pienempi, vähennyksen saa osittaisena. Invalidivähennyksen myöntäminen perustuu joko verovelvollisen hakemukseen, joka sisältää

lääkärin lausunnon, tai kansaneläkelaitoksen ilmoitukseen henkilön jäädessä työkyvyttömyyseläkkeelle.

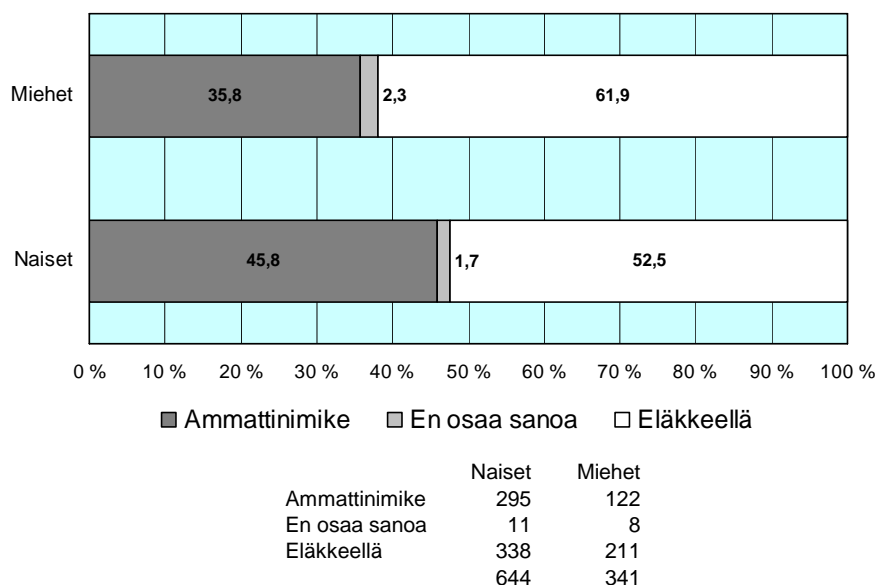
Haastattelututkimuksessa vammaisilta kysyttiin heidän vammansa aiheuttamaa invaliditeettiprosenttia. Sen ilmoitti noin 85 prosenttia vastanneista (kuvio 1). Enintään 44-vuotiaista lähes 30 prosentilla on invaliditeettiprosentti. Vähintään 45-vuotiaista invaliditeettiprosentti on noin 45 prosentilla. Miehillä on useammin invaliditeettiprosentti kuin naisilla.



**Kuvio 1.** Invaliditeettiprosenttinsa ilmoittaneet sukupuolen ja iän mukaan

Vastanneista naisista 53 prosenttia ja miehistä 62 prosenttia on eläkkeellä (kuvio 2). Miehistä 36 prosenttia ja naisista 46 prosenttia ilmoitti ammatinimikkeensä.

Kyselyyn vastanneista vammaisista naisista eniten, 34 %, on työskennellyt toimistoissa, asiakasneuvonnassa, pankeissa ja myyjinä. Hoitotyötä on tehnyt naisista noin 20 %. Hoitotyöksi lasketaan sairaalassa työskentelevät esim. sairaanhoitajat, lääkärit ym. ja lastenhoitotyötä tekevät sekä myös sosiaalialan henkilökunta. Tutkimusaineiston miehistä puolet on työskennellyt teknisillä aloilla, kuten atk, prosessityö ja autonkuljetus.



**Kuvio 2.** Työvoimaan kuuluvat ja eläkkeellä olevat sukupuolen mukaan

### 2.3 Vertailu rekisteriaineistotutkimukseen

Kyselyaineiston edustavuuden arvioimiseksi tarkastellaan seuraavaksi Linna-kangas et al. (2006) tutkimusta. Heidän tutkimuksessaan tarkasteltiin vammaisten ominaisuuksia ja tulonmuodostusta rekisteriaineistoja hyödyntäen. Tuloverotuksen invalidivähennykseen oikeutettuja 24-64-vuotiaita oli 221 472 henkilöä vuonna 2002. Suomessa arvioidaan olevan noin 250 000 työikäistä henkilöä, joilla on jokin merkittävää haittaa aiheuttava pysyväisluontoinen vamma tai toiminnanvaja.

Tuloverotuksen invalidivähennyksen hyödyntäneistä 221 472 henkilöstä 161 048 oli työkyvyttömyyseläkkeellä ja 37 706 töissä (taulukko 4). Työllisyysaste oli 17 prosenttia. Invalidivähennyystä hyödyntäneistä vammaisista 18 prosentilla invaliditeettiaste oli alle 100 prosenttia. Vammaisista henkilöistä, joiden invaliditeettiaste oli alle 100 prosenttia, 72 prosenttia oli töissä.

Tuloverotuksen invalidivähennyystä hyödyntäneistä 24-64-vuotiaista 53 prosenttia oli yli 54-vuotiaita (taulukko 5). Enintään 44-vuotiaiden osuus oli alle viidennes. Enintään 44-vuotiaista vammaisista noin 60 prosenttia ja vähintään 45-vuotiaista noin 80 prosenttia oli eläkkeellä.

**Taulukko 4.** 25-64-vuotiaiden vammaisten henkilöiden määrä invaliditeettiprosentin ja työmarkkina-aseman mukaan vuonna 2002.  
Lähde: Linnakangas et al. (2006).

|                | Invaliditeetti<br>30-99 % | Invaliditeetti<br>100 %, henkilö<br>ei ole työkyvyttömyyseläkkeellä | Invaliditeetti<br>100 %, henkilö on työkyvyttömyyseläkkeellä | Vammaiset yhteensä |
|----------------|---------------------------|---|--|--------------------|
| Työikäiset     | 40 360                    | 20 064  | 161 048  | 221 472            |
| Työlliset      | 29 022                    | 3 458   | 5 226  | 37 706             |
| Työllisyysaste | 71,9 %                    | 17,2 %  | 3,2 %  | 17,0 %             |

**Taulukko 5.** 25-64-vuotiaiden vammaisten henkilöiden määrä iän ja työmarkkina-aseman mukaan vuonna 2002.  
Lähde: Linnakangas et al. (2006).

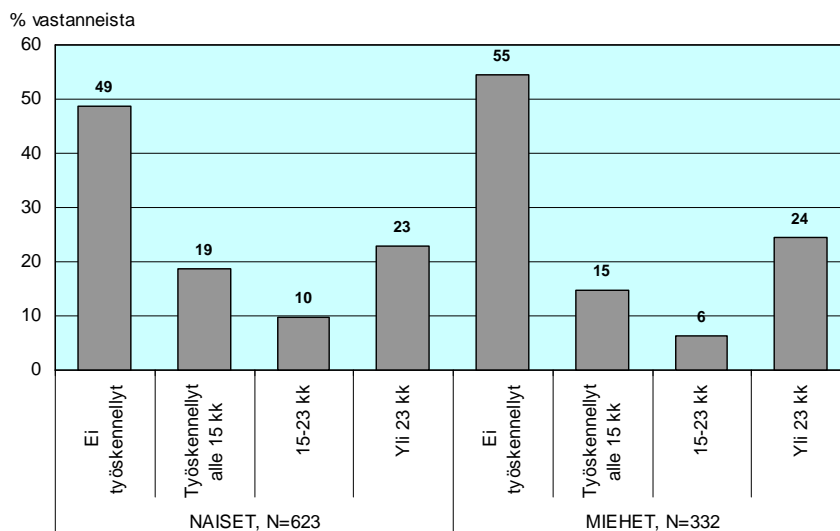
| IKÄ                                | 25-34-v | 35-44-v | 45-54-v | 55-64-v | YHTEENSÄ |
|------------------------------------|---------|---------|---------|---------|----------|
| Lukumäärä                          | 12 100  | 28 850  | 62 294  | 118 228 | 221 472  |
| Osuus, %                           | 5,5     | 13,0    | 28,1    | 53,4    |          |
| Työmarkkina-asema ikäluokittain, % |         |         |         |         |          |
| Työllinen                          | 26,0    | 30,4    | 24,3    | 9,0     |          |
| Työtön                             | 4,3     | 4,7     | 3,5     | 1,7     |          |
| Eläkkeellä                         | 62,2    | 60,9    | 70,4    | 88,8    |          |
| Opiskelija tai muu                 | 7,6     | 4,0     | 1,8     | 0,6     |          |
|                                    | 100,0   | 100,0   | 100,0   | 100,0   |          |

Kyselytutkimuksella hankittu aineisto edustaa kohtuullisen luotettavasti vammaisia ainakin iän ja työmarkkina-aseman suhteen. Tämän kyselytutkimuksen aineistossa on hieman vähemmän eläkeläisiä kuin vertailuaineistona käytetyssä Linnakangas et al. (2006) aineistossa. Tähän kyselytutkimukseen vastanneista noin puolet ilmoitti, ettei heillä ole invaliditeettiprosenttia. Tämä saattaa johtua osittain siitä, etteivät vastaajat osanneet kyselyyn vastataksaan yhdistää kysymystä tuloverotuksen invaliditeettiprosenttiin.



### 3. VAMMAISTEN TYÖSSÄOLO JA HALUKKUUS TEHDÄ TYÖTÄ

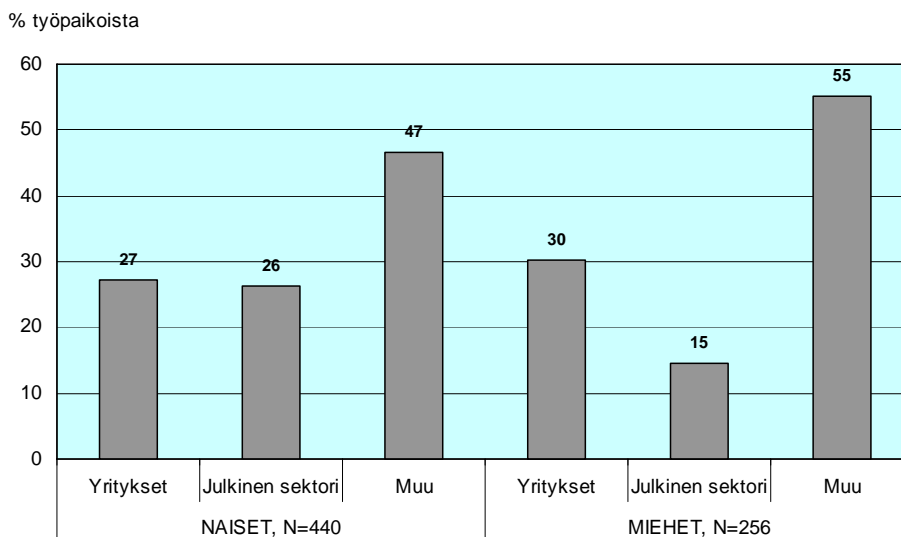
Vammaisten työkyky-kyselyyn vastanneista naisista 92 prosenttia ja miehistä 91 prosenttia kertoi työmarkkina-asemansa viimeisen 24 kuukauden aikana. Vammaisista naisista 51 prosenttia ja miehistä 45 prosenttia on ollut töissä viimeisen kahden vuoden aikana (kuvio 3). Pysyvästi viimeisen kahden vuoden aikana on työskennellyt reilu viidennes vammaisista.



**Kuvio 3.** Työkuukausien määrä viimeisen 24 kuukauden aikana sukupuolen ja iän mukaan (Vastauksia 955)

Vastanneista naisista 78 prosenttia ja miehistä 88 prosenttia ilmoitti työskentelevänsä sektorinsa. Viimeisen 24 kuukauden aikana työhön osallistuneista vammaisista naisista 27 prosenttia on työskennellyt yrityksissä ja saman verran julkisella sektorilla (kuvio 4). Työtoiminnassa olleiden ja järjestöissä joko vapaaehtoisena tai palkollisena työskennelleiden vammaisten naisten osuus on vajaa puolet työssä olleista naisista. Viimeisen 24 kuukauden aikana työskennelleistä miehistä 30 prosenttia on työskennellyt yrityksissä ja 15 prosenttia julkisella sektorilla. Viimeisen 24 kuukauden aikana työhön osallistuneista vammaisista miehistä reilu puolet on ollut työtoiminnassa tai työskennellyt järjestöissä joko vapaaehtoisena tai palkollisena. Koska kaikista pal-

kansaaajista yrityksissä työskentelee kaksi kertaa suurempi määrä palkansaajia kuin julkisella sektorilla, julkinen sektori työllistää vammaisia suhteellisesti hieman enemmän kuin yksityinen sektori.



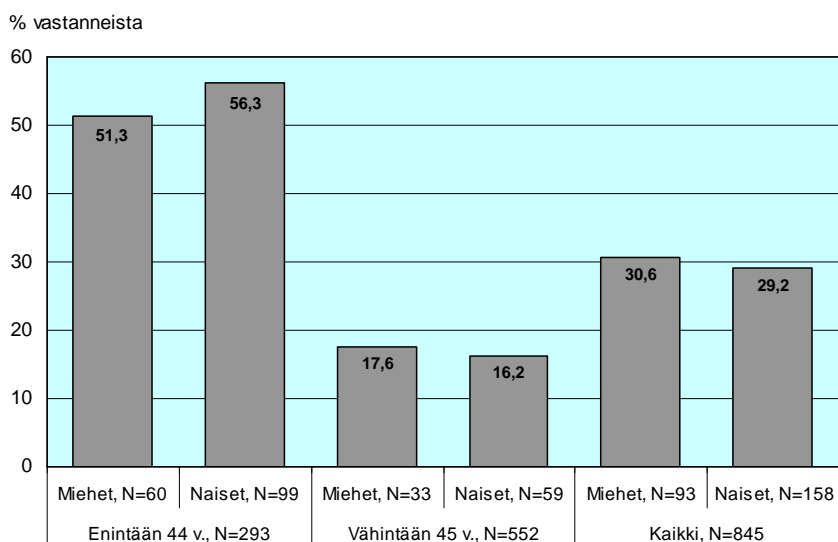
**Kuvio 4.** Vammaisten työskentely työskentelysektorin ja sukupuolen mukaan (696 henkilöä oli yhteensä 967 työpaikassa)

Ala-Kauhaluoman ja Härkäpään (2006) tutkimuksessa on selvitetty yksityisten palvelualan yritysten asenteita vajaakuntoisten henkilöiden työllistämiseen. Tutkimuksen mukaan palvelualan yritysten asenteissa on huomattavia eroja ja myös kehittämistarpeita. Valitettavasti julkinen sektori ei ole mukana tutkimuksessa.

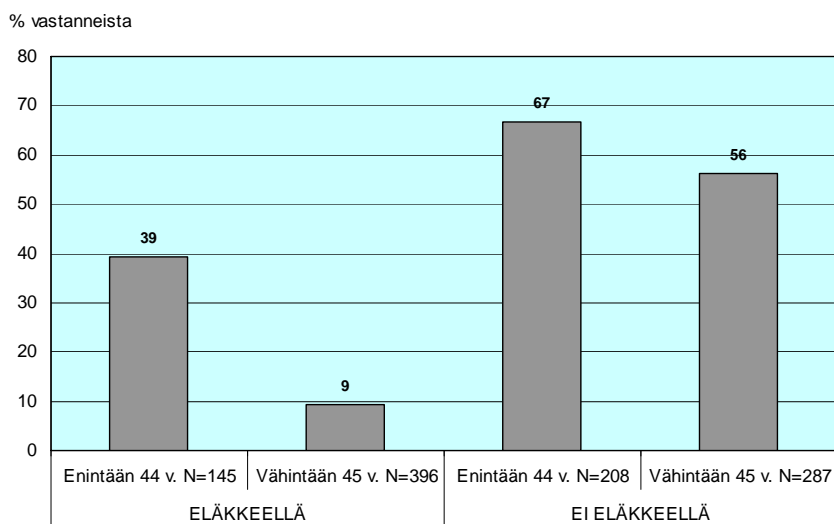
Muutama tähän kyselyyn vastanneista kertoi kokemuksiaan työssä olostta. Näidenkin kommenttien perusteella sekä työntekijöiden että johdon suhtautumisessa vammaisiin työntekijöihin on suuria eroja.

Kyselyyn vastanneista enintään 44-vuotiaista 83 prosenttia ja vähintään 45-vuotiaista 81 prosenttia kertoi halukkuutensa osallistua työelämään. Vammaisista noin 30 prosenttia pyrkii osallistumaan työelämään (kuvio 5). Enintään 44-vuotiaista vammaisista työelämään pyrkii runsas puolet ja yli 44-vuotiaista vammaisista noin kuudennes. Edellä (kuvio 3) noin puolet vammaisista ilmoitti työskennelleensä viimeisen 24 kuukauden aikana. Koska työelämään halukkaiden osuus on pienempi kuin työskennelleiden osuus, osa vammaisista saattaa osallistua työelämään silloin, kun yhteiskunta tai järjes-

töt tarjoavat työtehtäviä. Noin puolet työssä olleista on ollut työtoiminnassa tai työskennellyt järjestöissä joko vapaaehtoisena tai palkollisena (kuvio 4).<sup>3</sup>



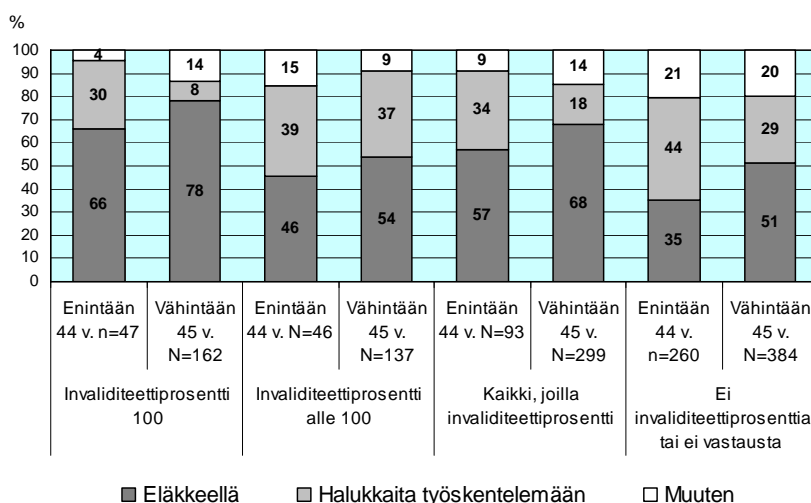
**Kuvio 5.** Halukkuus osallistua työelämään sukupuolen ja iän mukaan (Vastauksia 845).



**Kuvio 6.** Eläkkeellä olevien vammaisten halukkuus työskennellä iän mukaan (Vastauksia 1036)

<sup>3</sup> Linnakangas et al. (2006) tutkimuksen mukaan vammaisista 17 prosenttia työskenteli vuonna 2002.

Vastanneista eläkkeellä olevista vammaisista osa on varsin halukas osallistumaan työelämään (kuvio 6). Eläkkeellä olevista enintään 44-vuotiaista vammaisista 39 prosenttia ja vähintään 45-vuotiaista 9 prosenttia on halukas työskentelemään. Vastanneista ei eläkkeellä olevista noin 60 prosenttia on halukas työskentelemään.

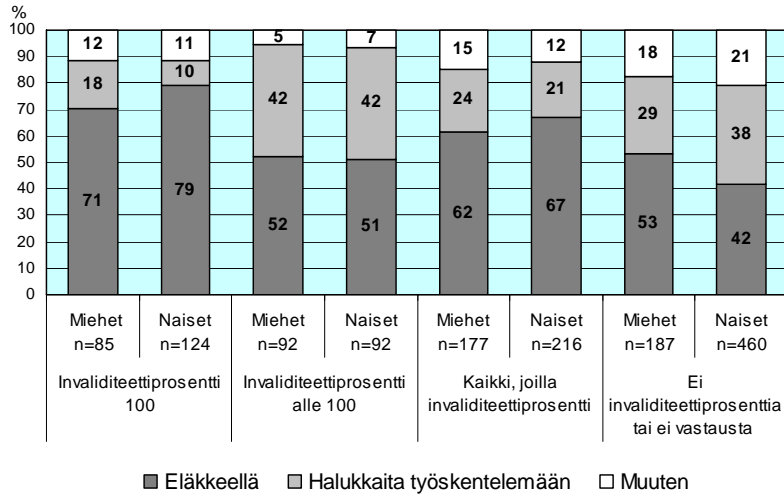


**Kuvio 7.** Halukkuus työelämään invaliditeetti-prosentin ja iän mukaan (Vastauksia 1046)

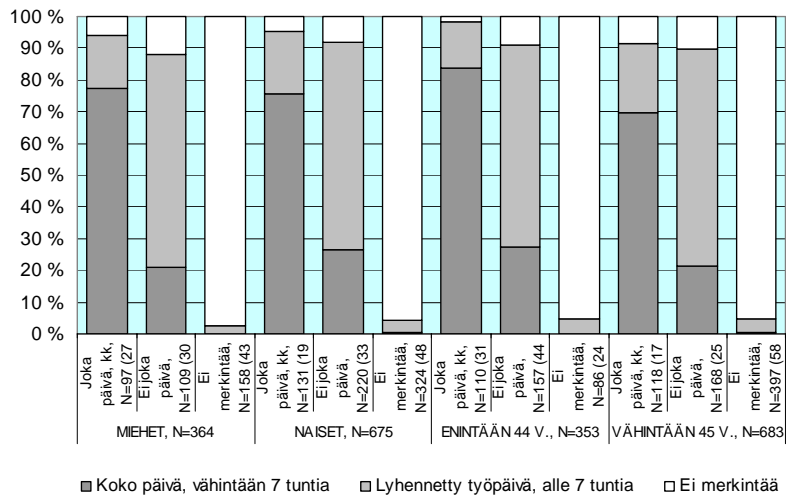
Invaliditeetti-prosenttinsa 100:ksi ilmoittaneista enintään 44-vuotiaista noin 30 prosenttia ja vähintään 45-vuotiaista kahdeksan prosenttia on halukas työskentelemään (kuvio 7).<sup>4</sup> Vastanneista vammaisista, joiden invaliditeetti-prosentti on alle 100, reilu kolmannes on halukas työskentelemään. Vastanneista vammaisista, joilla ei ole invaliditeetti-prosenttia tai eivät sitä ilmoittaneet, 30-40 prosenttia oli halukas työskentelemään.

Invaliditeetti-prosenttinsa 100:ksi ilmoittaneista miehistä 18 prosenttia ja naisista 10 prosenttia on halukas työskentelemään (kuvio 8). Sekä vammaisista naisista että miehistä, joiden invaliditeetti-prosentti on alle 100, noin 40 prosenttia on halukas työskentelemään.

<sup>4</sup> Linnakangas et al. (2006) mukaan vuonna 2002 noin 4,8 prosenttia 100 prosentin invaliditeetin omaavista vammaisista tai pysyväissairaista kävi töissä.



**Kuvio 8.** Halukkuus osallistua työelämään invaliditeetti prosenttien ja sukupuolen mukaan (Vastauksia 1040).



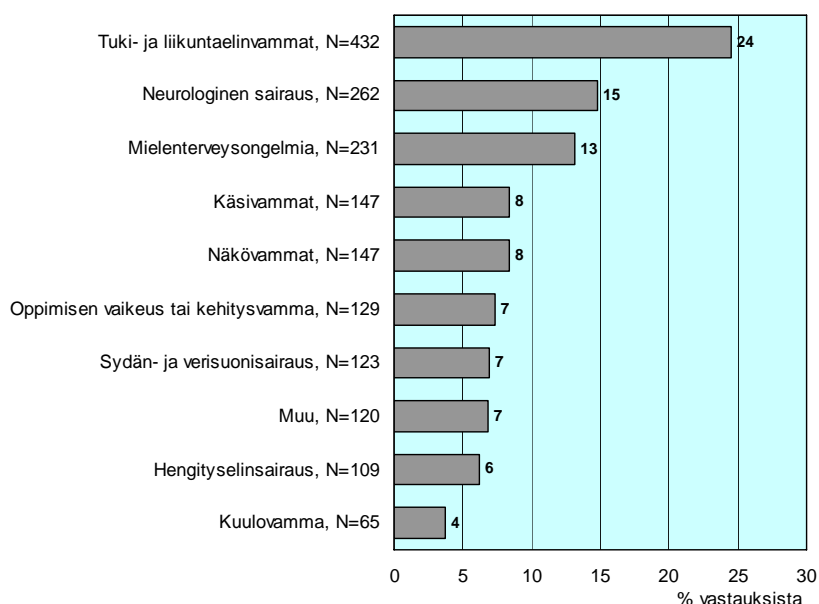
**Kuvio 9.** Sopivan työpäivän pituus ja sopiva määrä työpäiviä

Vammaisista miehistä 27 prosenttia on halukas työskentelemään joka työpäivä. Heistä lähes 80 prosenttia on halukas työskentelemään täyden työpäivän ja vajaa 20 prosenttia lyhennetyn työpäivän (kuviokuva 9). Vammaisista naisista 19 prosenttia on halukas työskentelemään jokaisena työpäivänä. Heistä 75 prosenttia on halukas työskentelemään täyden työpäivän ja reilu 20 prosenttia lyhennetyn työpäivän.

Sekä vammaisista naisista että miehistä noin kolmannes on halukas vähentämään tehtyjen työpäivien määrää. Heistä noin 70 prosenttia on halukas tekemään myös lyhennettyä työpäivää.

Enintään 44-vuotiaista vammaisista 31 prosenttia ja vähintään 45-vuotiaista vammaisista 17 prosenttia on halukas työskentelemään jokaisena työpäivänä. Iäkkäämmät ovat luonnollisesti halukkaampia useammin tekemään lyhennettyä työpäivää kuin nuoremmat.

Työaikajärjestelyjen tärkeys korostuu vammaisten työskentelyssä. Vammaisista miehistä reilu 20 prosenttia ja naisista vajaa 15 prosenttia on halukas työskentelemään joka työpäivä kokoaikaisesti.

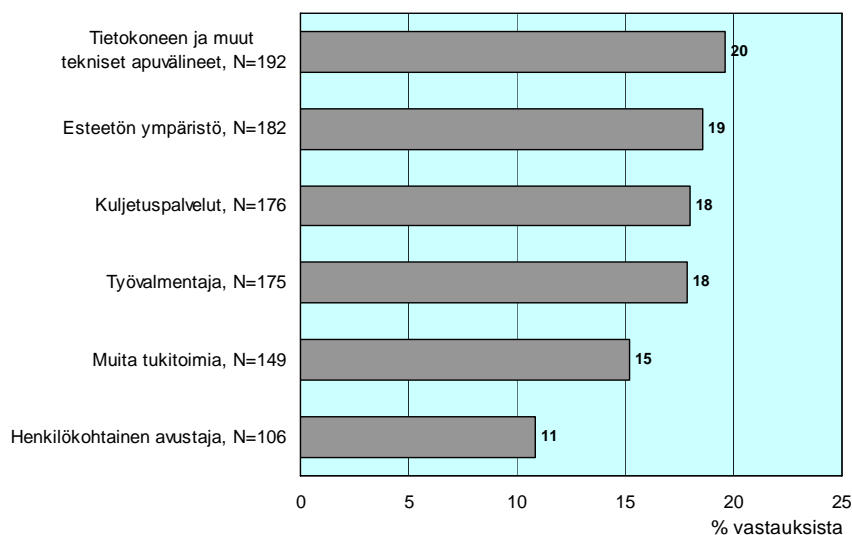


**Kuvio 10.** Työskentelyyn vaikuttavien sairauksien ja vammojen yleisyys (Vastauksia saatiin 1765 kappaletta 714 henkilöltä)

Työntekoa vaikeuttavia vammoja tai sairauksia ilmoitti omaavansa 68 prosenttia kyselyyn vastanneista. Kysymykseen vastanneilla 714 henkilöllä oli kaikkiaan 1765 vammaa tai sairautta. Yleisimmät työn tekoon vaikuttavat sairaudet ja vammat ovat tuki- ja liikuntaelinvammat, neurologiset sairaudet ja mielenterveysongelmat (kuvio 10). Tuki- ja liikuntaelinvammojen osuus kaikista sairauksista ja vammoista on 24 prosenttia. Neurologisten sairauksien osuus on 15 prosenttia. Vammaisista noin 35 prosentilla on yksi sairaus

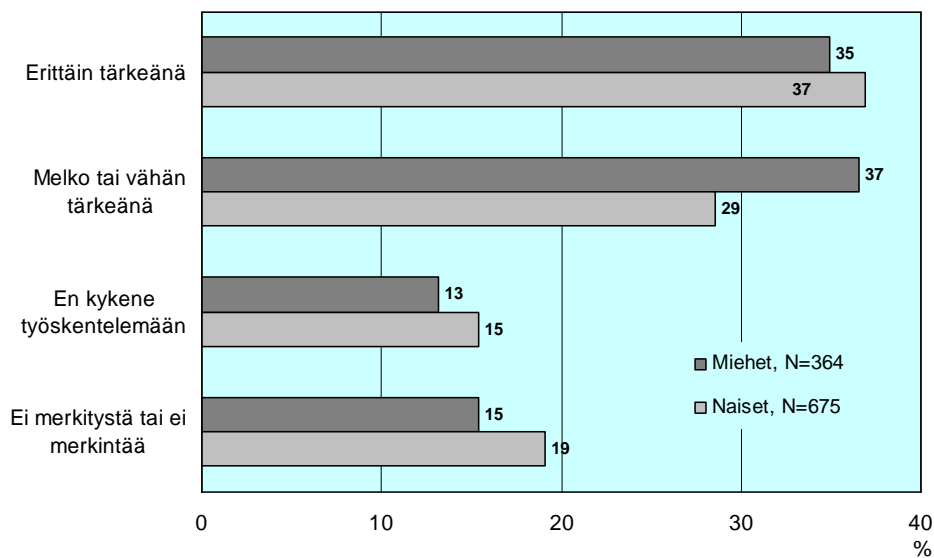
tai vamma ja 60 prosentilla on useampia kuin yksi työntekoa vaikeuttavia sairauksia tai vammoja.

Työskentelyä helpottavia tukitoimenpiteitä ilmoitti tarvitsevansa 43 prosenttia kyselyyn vastanneista (kuvio 11). Kysymykseen vastanneella 449 henkilöllä ilmeni tarvetta 980 tukitoimenpiteeseen. Yleisimmät tarvittavat tukitoimet ovat tietokoneet ja muut tekniset apuvälineet (20 % tukitoimista), esteetön työympäristö (19 %) ja kuljetuspalvelut (18 %). Työvalmentajaa tarvitsisi 18 prosenttia ja henkilökohtaista avustajaa 11 prosenttia tukitoimia tarvitsevista.



**Kuvio 11.** Työskentelyä helpottavien tukitoimien tarve  
(Vastauksia saatiin 980 kappaletta 449 henkilöltä)

Teknisten tukitoimien aiheuttamat kustannukset ovat pitkälti kertaluontoisia eikä niiden ainakaan merkittävästi pitäisi vaikuttaa vammaisten työskentelyyn ainakaan suurissa yrityksissä. PK-yrityksissä työolojen järjestäminen vammaisten työskentelyyn saattaa olla vaikeampaa.



**Kuvio 12.** Työnteon merkitys hyvinvoinnin kannalta

Vammaisista miehistä 35 prosenttia ja naisista 37 prosenttia pitää työnteon merkitystä erittäin tärkeänä (kuvio 12). Vammaiset eivät näe työtekoa selvästikään ainoastaan toimeentulon kannalta.



## 4. AMMATILLISEEN KUNTOUTUKSEEN JA KOULUTUKSEEN OSALLISTUMINEN

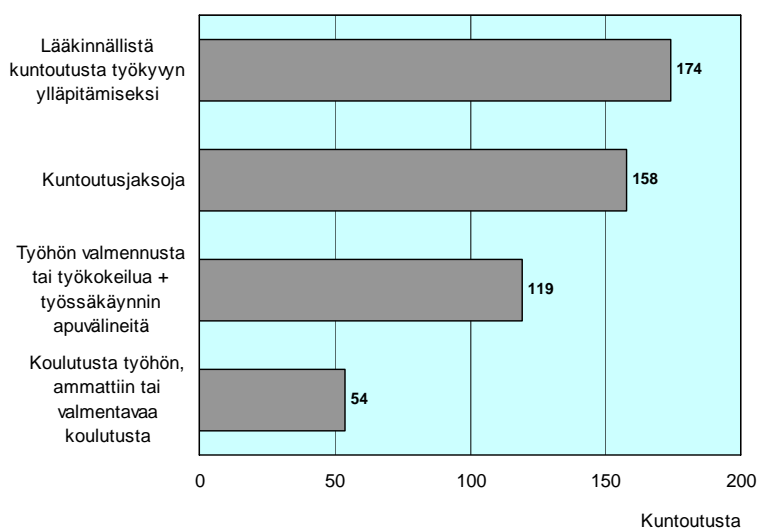
Toisin kuin eri työmarkkina-asemissa olevat naiset yleensä vammaiset naiset osallistuvat miehiä harvemmin ammatilliseen kuntoutukseen ja koulutukseen (taulukko 6). Kyselyyn osallistuneista naisista 27 prosenttia on osallistunut viimeisen 24 kuukauden aikana ammatilliseen kuntoutukseen ja 18 prosenttia koulutukseen. Enintään 44-vuotiaiden naisten ammatilliseen kuntoutukseen osallistuneiden osuus on 35 prosenttia ja koulutukseen osallistuneiden osuus on 33 prosenttia. Vähintään 45-vuotiaiden osallistuminen ammatilliseen kuntoutukseen ja koulutukseen osallistuneiden osuus on luonnollisesti matalampi kuin nuorempien. Kyselyyn osallistuneista miehistä 29 prosenttia on osallistunut viimeisen 24 kuukauden aikana ammatilliseen kuntoutukseen ja 21 prosenttia koulutukseen. Enintään 44-vuotiaat osallistuvat koulutukseen kolme kertaa useammin kuin vähintään 45-vuotiaat.

**Taulukko 6.** Ammatilliseen kuntoutukseen ja koulutukseen viimeisen 24 kuukauden aikana osallistuneiden määrä ja osuudet sukupuolen ja iän mukaan.

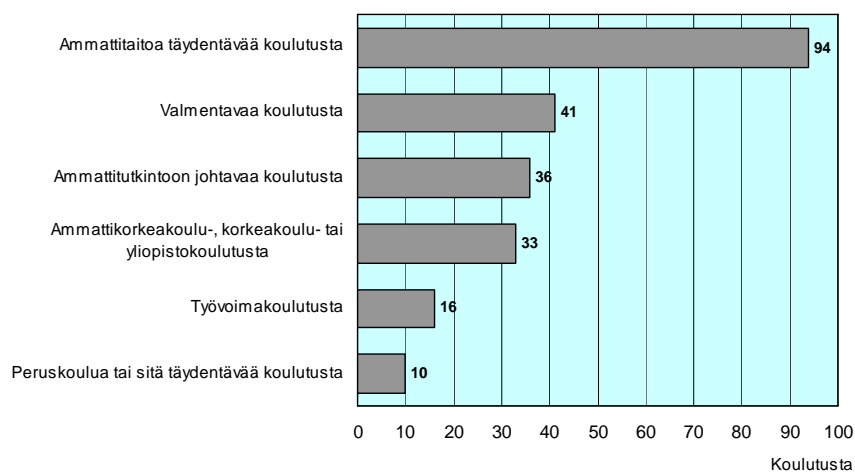
|                                    | Naisia                     | Miehiä     |
|------------------------------------|----------------------------|------------|
| <b>Yhteensä</b>                    | 671                        | 360        |
| - Enintään 44-vuotiaat             | 211                        | 142        |
| - Vähintään 45-vuotiaat            | 460                        | 218        |
|                                    | <i>(osuus ryhmässä, %)</i> |            |
| <b>Kuntoutukseen osallistuneet</b> | 183 (27,3)                 | 104 (28,9) |
| - Enintään 44-vuotiaat             | 75 (35,5)                  | 57 (40,1)  |
| - Vähintään 45-vuotiaat            | 108 (23,5)                 | 47 (21,6)  |
| <b>Koulutukseen osallistuneet</b>  | 118 (17,6)                 | 75 (20,8)  |
| - Enintään 44-vuotiaat             | 70 (33,2)                  | 46 (32,4)  |
| - Vähintään 45-vuotiaat            | 48 (10,4)                  | 29 (13,3)  |

Ammatilliseen kuntoutukseen on osallistuttu viimeisen 24 kuukauden aikana yhteensä 505 kertaa (kuvio 13). Lääkinnällinen kuntoutus työkyvyn ylläpitämiseksi ja muut kuntoutusjaksot ovat yleisimmät kuntoutustoimet. Niiden osuus kaikista ammatillisista kuntoutustoimista on 66 prosenttia. Muita am-

matillisia kuntoutustoimia ovat työssäkäynnin valmennus ja työssäkäynnin apuvälineiden hyödyntäminen sekä työhön valmentava koulutus. Koulutukseen on osallistuttu viimeisen 24 kuukauden aikana 230 kertaa (kuvio 14). Ammattitaitoa täydentävä koulutus on 41 prosentin osuudellaan yleisin koulutuksen muoto.



**Kuvio 13.** Ammatillisen kuntoutuksen kohdentuminen viimeisien 24 kuukauden aikana (505 vastausta 287 henkilöltä)



**Kuvio 14.** Ammatillinen koulutuksen kohdentuminen viimeisen 24 kuukauden aikana (230 vastausta 193 henkilöltä)

## 5. VAMMAISTEN TYÖKYKY

Työkäisen väestön vanhetessa, pitkäaikaistyöttömyyden ja toistuvaistyöttömyyden pysyessä sitkeästi vuodesta toiseen suurena ja työllisyyden nopeasti parantuessa on julkisessa keskustelussa esitetty huolta osaavan työvoiman riittävydestä. Samanaikaisesti, kun puhutaan työvoimapulasta, työttömiä on työministeriön tilastojen mukaan noin 200 000. Jos otetaan lisäksi huomioon aktiivisilla työvoimapolitiittisilla toimenpiteillä olevat, ilman avoimen sektorin työpaikkaa Suomessa on noin 300 000 henkilöä. Työvoimapula ja työttömyys voi olla samanaikaista silloin, kun työmarkkinoiden alueellinen tai ammatillinen kohtaanto on heikkoa. Avoimet työpaikat ovat eri alueella tai eri tehtävissä kuin työttömät työnhakijat. Työvoimapulan ja työttömyyden samanaikaisuus voi johtua osittain myös siitä, että työttömien työkyky on heikentynyt esimerkiksi työttömyyden pitkittymisen tai toistuvaistyöttömyyden seurauksena.

Linnakangas et al. (2006) tutkimuksen mukaan iältään 25-64-vuotiaita vammaisia henkilöitä oli noin 221 500 vuonna 2002. Enintään 44-vuotiaita oli 41 000 ja vähintään 45-vuotiaita 180 500. Vammaisista iältään 25-64-vuotiaista työvoimassa oli 43 700 ja töissä 37 700. Vammaisten työllisyysaste oli 17 prosenttia. Työkyvyttömyyseläkkeellä vammaisia oli 161 000. Vammaisista 73 prosenttia oli työkyvyttömyyseläkkeellä. Tämän tutkimuksen aineistossa viimeisen 24 kuukauden aikana yksityisellä tai julkisella sektorilla on työskennellyt noin neljännes vammaisista. Kyselyyn vastanneista miehistä noin 60 prosenttia ja naisista noin 50 prosenttia on eläkkeellä.

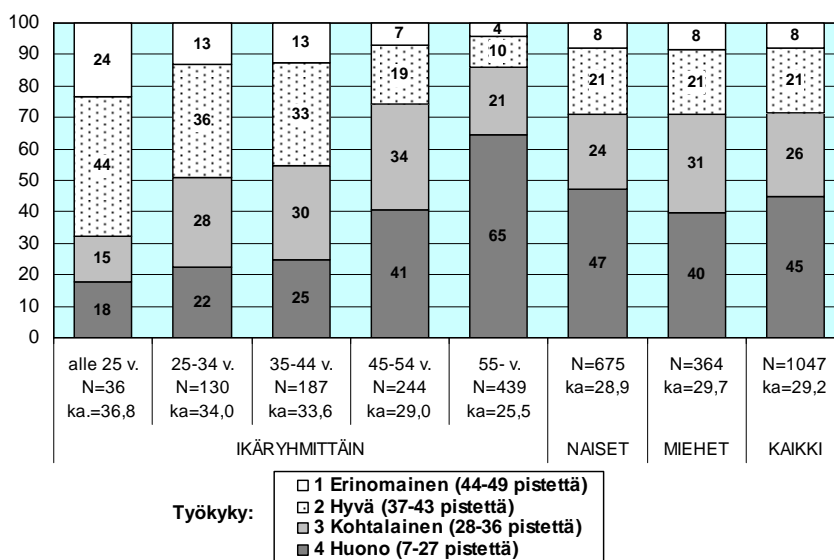
Vammaiset haluaisivat kuitenkin nykyistä selvästi enemmän tehdä töitä. Kuten edellisessä jaksossa käsiteltiin noin puolet enintään 44-vuotiaista ja noin kuudennes vähintään 45-vuotiaista vammaisista pyrkii työelämään. Arviolta noin 50 000 - 60 000 vammaista pyrkii aktiivisesti työelämään. Vammaisten piirissä on täten noin 15 000 – 25 000 suuruinen työvoimareservi.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan vammaisten työkykyä heidän itsensä arvioimana. Työkyky arvioidaan Työterveyslaitoksen kehittämän työkykyindeksin avulla. Tutkimuksessa tarkastellaan kattavasti eri taustatekijöiden vaikutuksia työkykyyn. Erityisesti kiinnitetään huomiota siihen, kuinka työsäolo, työhalukkuus ja kuntoutustoimenpiteille osallistuminen vaikuttavat

työkykyyn. Vammaisten työkykyä verrataan työttömien ja palkansaajien työkykyyn.

### Vammaisista noin 30 prosentilla on erinomainen tai hyvä työkyky

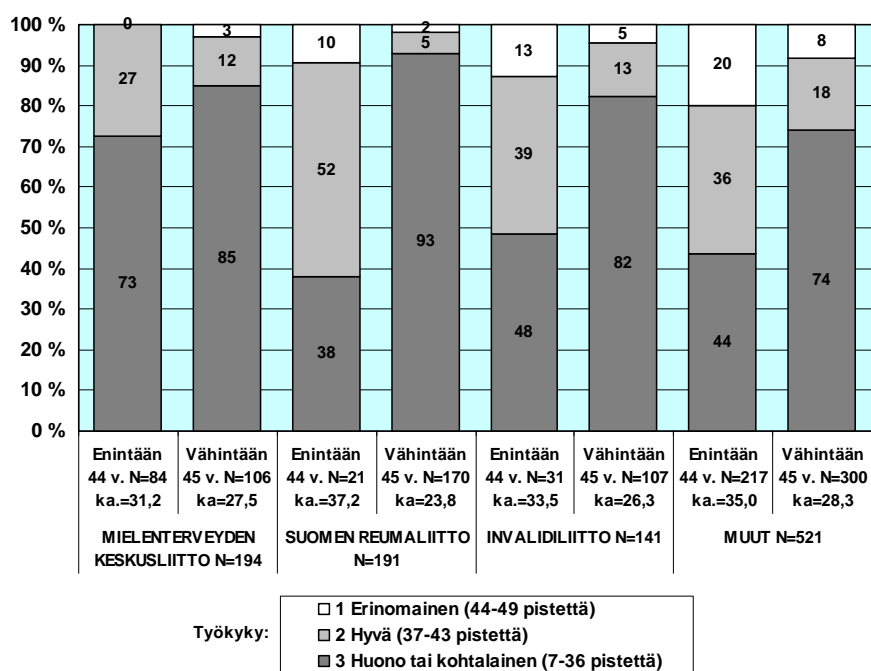
Vammaisista noin 30 prosentilla on erinomainen tai hyvä työkyky ja 70 prosentilla kohtalainen tai huono työkyky (kuvio 15). Vammaisista noin 45 prosentilla on huono työkyky. Sukupuolella ei näytä olevan juuri vaikutusta koettuun työkykyyn. Kuten muiden väestöryhmien piirissä iällä on keskeinen merkitys työkykyyn. Kun alle 35-vuotiaista vammaisista noin puolella on erinomainen tai hyvä työkyky, vähintään 55-vuotiaista vammaisista vain 15 prosentilla on erinomainen tai hyvä työkyky.



**Kuvio 15.** Vammaisten työkyky iän ja sukupuolen mukaan

Tutkimukseen vastanneista noin puolet kuuluu kolmeen vammaisjärjestöön: Mielenterveyden keskusliittoon, Suomen Reumaliittoon ja Invalidiliittoon. Mielenterveyden keskusliittoon kuuluvista vastanneista noin 20 prosentilla on erinomainen tai hyvä työkyky (kuvio 16). Erinomaisen tai hyvän työkyvyn omaavien osuus enintään 44-vuotiaiden joukossa on noin kaksi kertaa suurempi kuin vähintään 45-vuotiaiden joukossa. Vastanneista Suomen Reumaliiton jäsenistä noin joka kymmenes on enintään 44-vuotias. Heistä reilulla

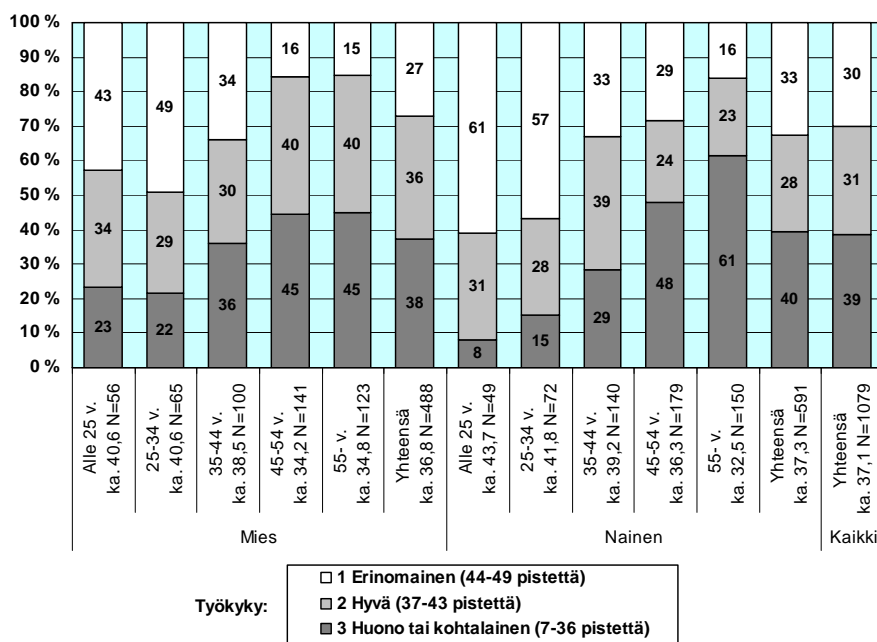
60 prosentilla on erinomainen tai hyvä työkyky. Vähintään 45-vuotiaista vain vajaalla 10 prosentilla on erinomainen tai hyvä työkyky. Reumasairaudet heikentävät iän myötä henkilön työkykyä huomattavasti. Invalidiliiton enintään 44-vuotiaista jäsenistä reilulla puolella on erinomainen tai hyvä työkyky ja vähintään 45-vuotiaista vajaalla viidenneksellä on erinomainen tai hyvä työkyky. Muiden vammaisjärjestöjen jäsenistä vajaalla 40 prosentilla on erinomainen tai hyvä työkyky.



**Kuvio 16.** Vammaisten työkyky vammaisjärjestöjen jäsenyyden ja iän mukaan

Vammaisten työkyvyn arviointia helpottaa vertailu työttömien työkykyyn. Holm et al. (2006) tutkimuksen mukaan työttömistä naisista 60 prosentilla ja miehistä 62 prosentilla työkyky on erinomainen tai hyvä (kuvio 17). Työkyky heikkenee luonnollisesti iän myötä sekä naisilla että miehillä. Työttömillä naisilla työkyky heikkenee iän myötä selvemmin kuin miehillä. Enintään 44-vuotiaiden ikäryhmissä työttömillä naisilla on selvästi parempi työkyky kuin työttömillä miehillä. Vähintään 55-vuotiaiden työttömien naisten työkyky on selvästi huonompi kuin vastaavan ikäisten työttömien miesten. Vähintään

55-vuotiaista työttömistä naisista 61 prosentilla ja miehistä 45 prosentilla on kohtalainen tai heikko työkyky.

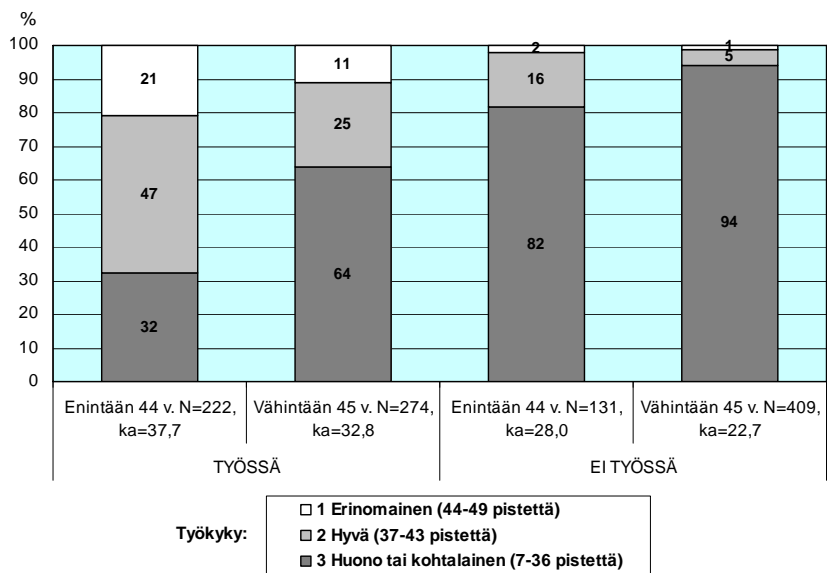


**Kuvio 17.** Työttömien työkykyindeksi iän ja sukupuolen mukaan.  
Lähde: Holm et al. (2006)

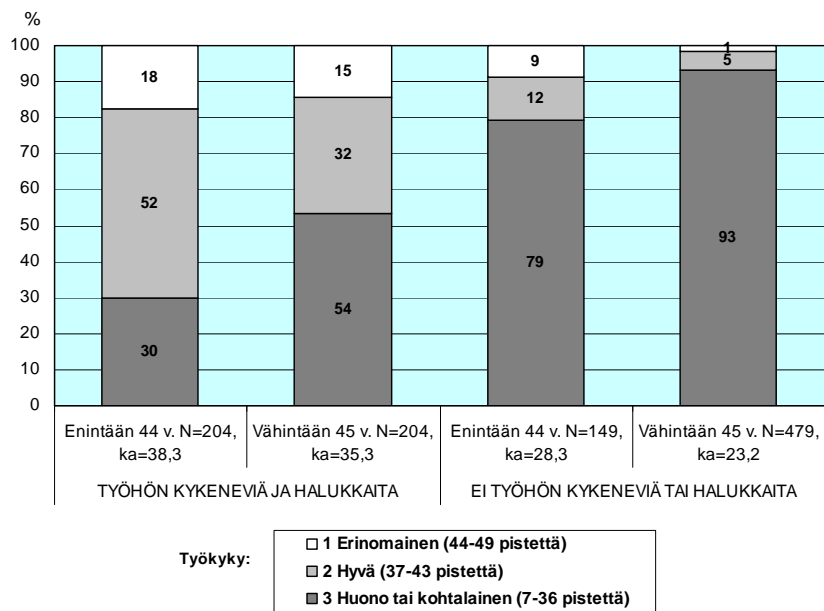
Näiden tutkimusten mukaan vammaisista noin 30 prosentilla - ja kaikista työttömistä noin 60 prosentilla - on erinomainen tai hyvä työkyky. Iältään 25-64-vuotiaista 220 000 vammaisesta noin 60 000:lla on erinomainen tai hyvä työkyky. Koska vammaisista noin 35 000 – 40 000 on töissä, vammaisten joukossa on noin 15 000 - 25 000 työkykyisen henkilön työvoimareservi. Työttömistä ja työvoimapolitiittisissa toimenpiteissä olevista noin 300 000 henkilöstä noin 180 000 henkilöllä on hyvä työkyky.

Työssä olevista enintään 44-vuotiaista vammaisista kahdella kolmesta ja vähintään 45-vuotiaista yhdellä kolmesta on erinomainen tai hyvä työkyky (kuvio 18). Työttömänä, eläkkeellä tai muuten työmarkkinoiden ulkopuolella olevista enintään 44-vuotiaista vammaisista yhdellä viidestä on erinomainen tai hyvä työkyky. Vähintään 45-vuotiaista ei-työllisistä vain kuudella prosentilla on ainakin hyvä työkyky. Työhön kykenevistä ja työhalukkaista enintään 44-vuotiaista 70 prosentilla ja vähintään 45-vuotiaista 47 prosentilla on erinomainen tai hyvä työkyky (kuvio 19). Vammaisilla, jotka eivät omasta mie-

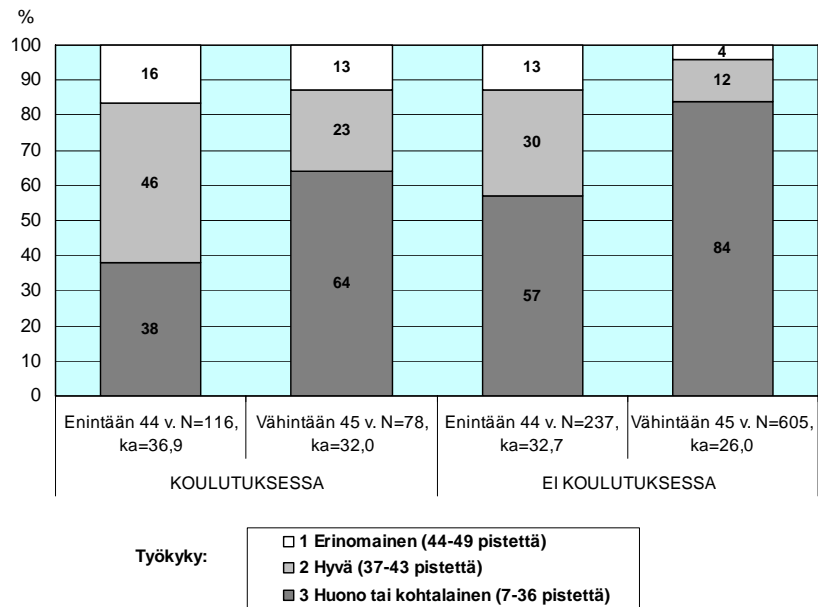
lestään joko kykene tai halua työskennellä, on samanlainen työkykyjakauma kuin ei-työssä olevilla vammaisilla.



**Kuvio 18.** Vammaisten työkyky työssäolon ja iän mukaan



**Kuvio 19.** Vammaisten työkyky työhalukkuuden ja iän mukaan

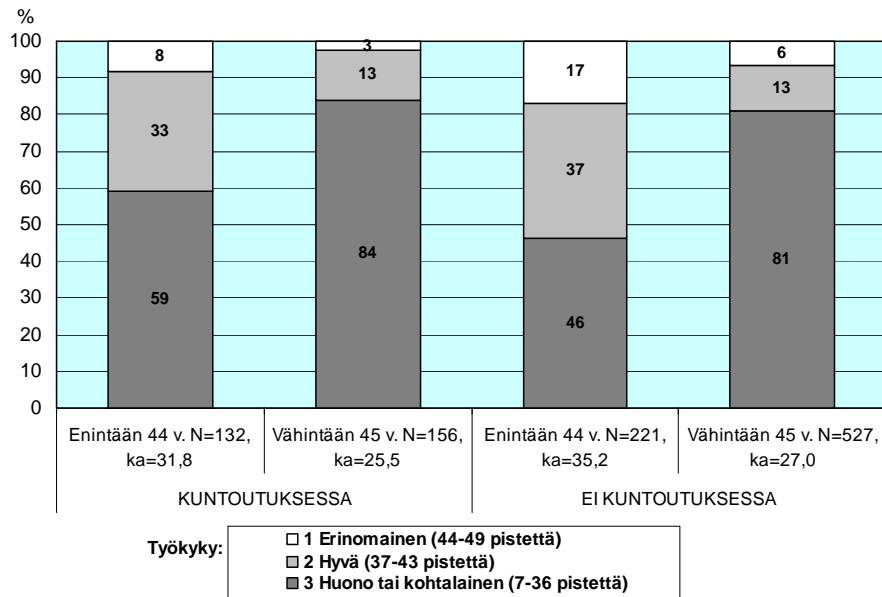


**Kuvio 20.** Vammaisten työkyky koulutukseen viimeisen 24 kuukauden aikana osallistumisen ja iän mukaan

Koulutuksessa viimeisen 24 kuukauden aikana olleilla enintään 44-vuotiailla 62 prosentilla on hyvä tai erinomainen työkyky. Koulutuksessa olleilla vähintään 45-vuotiailla ja enintään 44-vuotiailla ei-koulutuksella olleilla on hyvin samanlainen työpajauma (kuvio 20). Vähintään 45-vuotiailla, jotka eivät ole osallistuneet koulutukseen viimeisen 24 kuukauden aikana, 84 prosentilla on huono tai kohtalainen työkyky.

Enintään 44-vuotiaiden ammatillisessa kuntoutuksessa viimeisen 24 kuukauden aikana olleiden vammaisten joukossa on hieman enemmän kohtalaisen tai heikon työkyvyn omaavia kuin vammaisten, jotka eivät ole olleet ammatillisessa kuntoutuksessa viimeisin 24 kuukauden aikana (kuvio 21). Vähintään 45-vuotiaiden ryhmässä erinomaisen, hyvän sekä kohtalaisen tai huonon työkyvyn omaavien osuudet ovat lähes samansuuruisia.



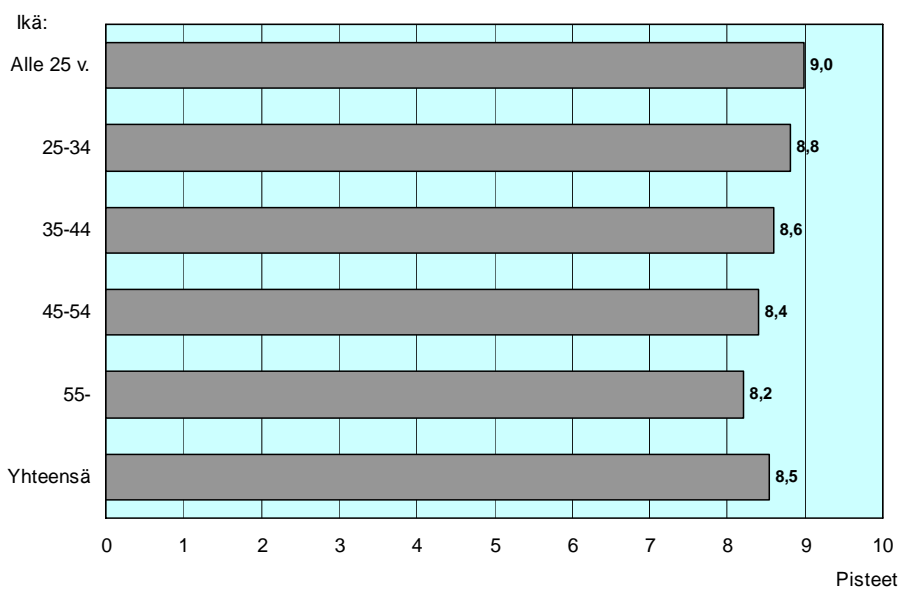


**Kuvio 21.** Vammaisten työkyky ammatillisen kuntoutuksen viimeisen 24 kuukauden aikana osallistumisen ja iän mukaan

## 6. VAMMAISTEN, TYÖTTÖMIEN JA PALKANSAAJIEN TYÖKYVYN OSATEKIJÖITÄ

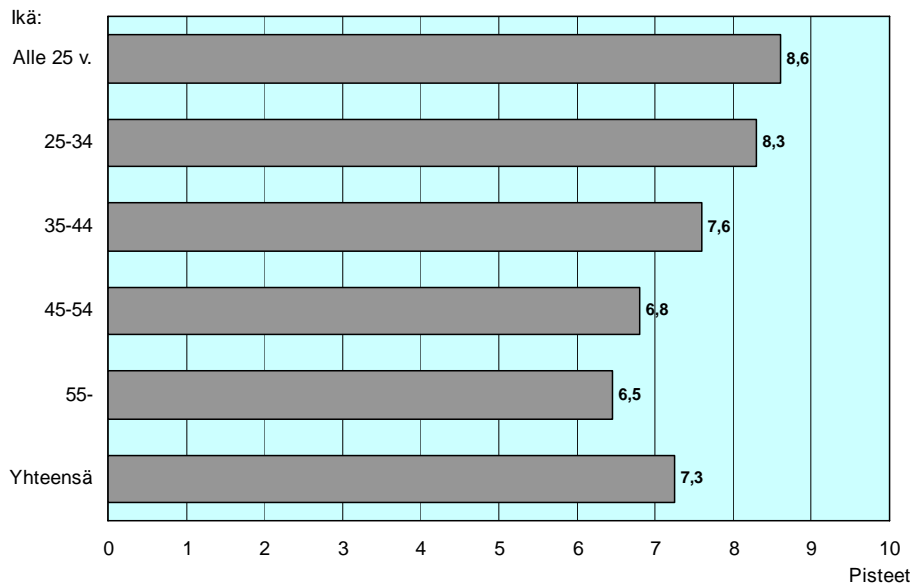
Työterveyslaitoksen tekemissä tutkimuksissa, joissa on hyödynnetty työkykyindeksiä, keskeisimmäksi tulevaa työkykyisyyttä ennustavaksi osatekijäksi on osoittautunut vastaajan oma arvio nykyisestä työkyvystään verrattuna elinikäiseen parhaimpaansa (Huuskonen et al. 2002 ja Gould et al. 2006). Vastaajan on pitänyt pisteyttää arvionsa asteikolla nolasta kymmeneen. Työkyvyn elinikäinen maksimi saa arvon kymmenen.

Holm et al. (2006) tutkimuksen mukaan palkansaajat antavat omalle työkyvyllään verrattuna elinikäiseen parhaimpaansa kouluarvosanan 8,5 (kuvio 22). Alle 25-vuotiaat palkansaajat antavat omalle työkyvyllään verrattuna elinikäiseen parhaimpaan keskimäärin arvosanaksi yhdeksän. Yli 55-vuotiaat arvioivat oman työkykynsä keskimäärin arvosanalla 8,2. Sukupuolella ei ole oleellista vaikutusta palkansaajien arvioon omasta nykyisestä työkyvystä verrattuna elinikäiseen parhaimpaansa.

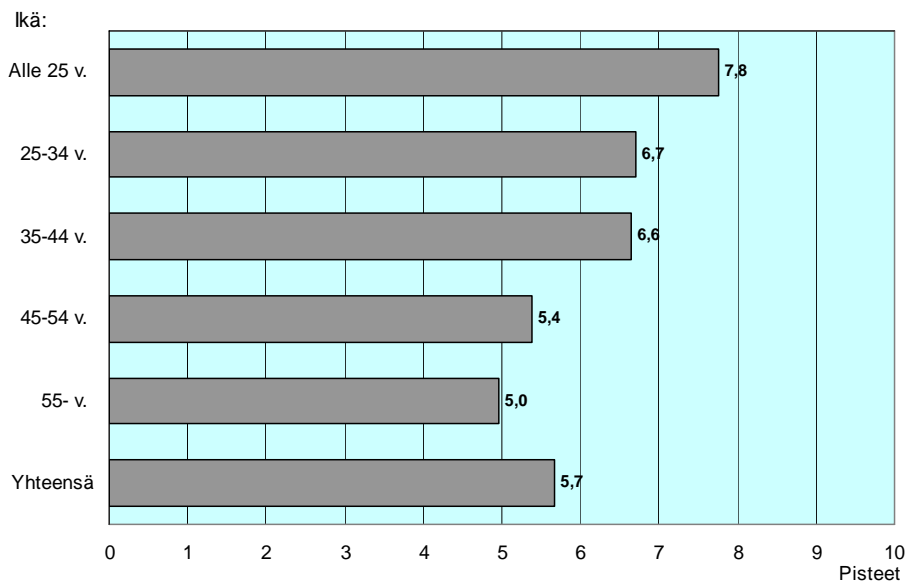


**Kuvio 22.** Palkansaajien oma arvio nykyisestä työkyvystään verrattuna elinikäiseen parhaimpaansa (elinikäinen paras=10).

Lähde: Holm et al. (2006).



**Kuvio 23.** Työttömien oma arvio nykyisestä työkyvystään verrattuna elinikäiseen parhaimpaansa (elinikäinen paras=10).  
Lähde: Holm et al. (2006).

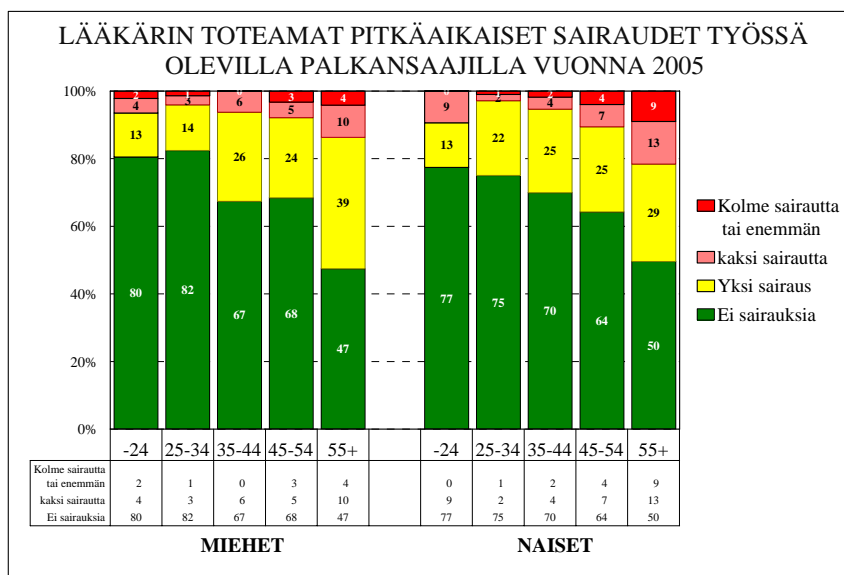


**Kuvio 24.** Vammaisten oma arvio nykyisestä työkyvystään verrattuna elinikäiseen parhaimpaansa.

Holm et al. (2006) tutkimuksen mukaan työttömät antavat omalle työkyvyllään verrattuna elinikäiseen parhaimpaansa kouluarvosanan 7,3 (kuvio 23). Naisten kouluarvosana on hieman korkeampi kuin miesten. Työttömien arvio omasta työkyvystään heikkenee selvästi enemmän iän myötä kuin palkansaajan vastaava arvio.

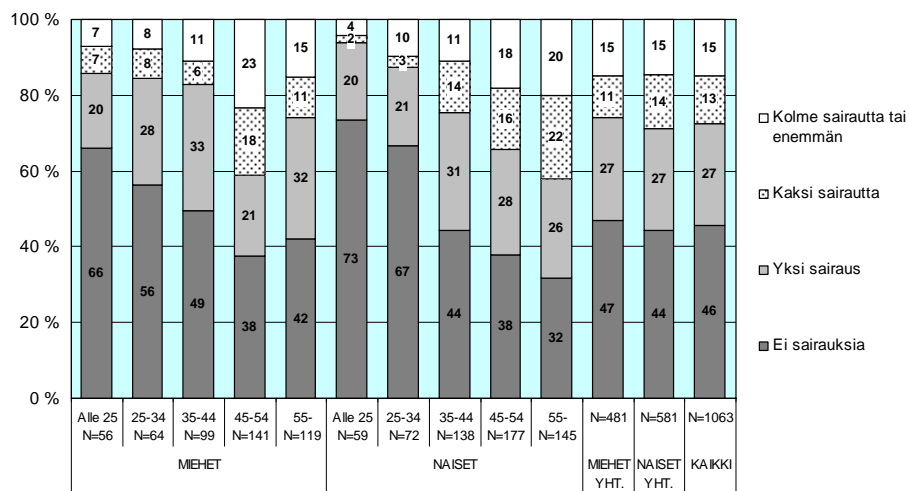
Tämän tutkimuksen mukaan vammaiset antavat omalle työkyvyllään verrattuna elinikäiseen parhaimpaansa kouluarvosanan 5,7 (kuvio 24). Naisten itselleen antamansa kouluarvosana työkyvystään on hieman korkeampi kuin miesten itselleen antamansa kouluarvosana. Vammaisten oma arvionsa työkyvystään heikkenee selvästi enemmän iän myötä kuin työttömien.

Lääkärin toteamien sairauksien määrä kasvaa luonnollisesti iän karttuesa (kuvio 25). Alle 35-vuotiaista naispalkansaajista noin kolme neljästä ja 35–54 vuotiaista naispalkansaajista noin kahdella kolmesta ei ole lainkaan lääkärin toteamia sairauksia tai vammoja. Kaikista alle 35-vuotiaista palkansaajista noin neljällä viidestä ja 35–54-vuotiaista palkansaajista noin kahdella kolmesta ei ole lainkaan lääkärin toteamia sairauksia tai vammoja. Vain harvoilla tämän ikäluokan palkansaajista on enemmän kuin yksi lääkärin toteama sairaus tai vamma. Kaikista yli 55-vuotiaista palkansaajista vielä noin puolella ei ole lainkaan lääkärin toteamia sairauksia tai vammoja.



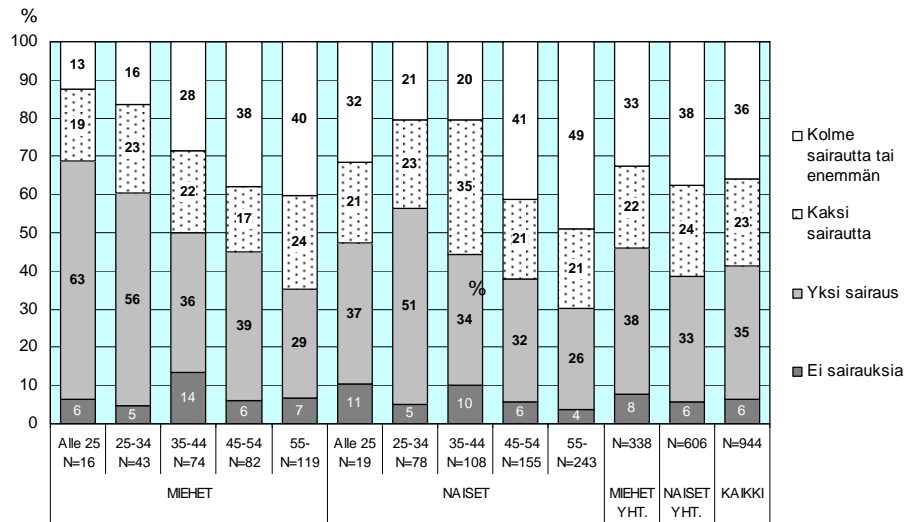
**Kuvio 25.** Lääkärin toteamat sairaudet ja vammat palkansaajilla.  
Lähde: Holm et al. (2006).

Työttömillä miehillä ja naisilla on lähes sama määrä sairauksia ja vammoja (kuvio 26). Työttömillä on selvästi enemmän lääkärin toteamia sairauksia kuin palkansaajilla. Alle 35-vuotiaista työttömistä miehistä noin kolmella viidestä ja yli 35-vuotiaista työttömistä noin kahdella viidestä ei ole lainkaan sairauksia tai vammoja. Nuorten työttömien naisten ryhmässä täysin terveiden osuus on suurempi ja yli 55-vuotiaiden työttömien naisten ryhmässä täysin terveiden osuus on pienempi kuin vastaavan ikäisten työttömien miesten joukossa. Noin 14 prosentilla alle 25-vuotiaalla työttömällä miehellä ja noin 6 prosentilla alle 25-vuotiaalla työttömällä naisella on ainakin kaksi lääkärin toteamaan sairautta ja vammaa. Noin 26 prosentilla yli 55-vuotiaalla työttömällä miehellä ja noin 42 prosentilla työttömällä naisella on ainakin yli kaksi lääkärin toteamaa sairautta tai vammaa.



**Kuvio 26.** Lääkärin toteamat sairaudet ja vammat työttömillä.  
Lähde: Holm et al. (2006).

Lääkärin toteamasta sairaudesta tai vammasta ilmoitti 90 prosenttia vammaisten työkykykyselyyn vastanneista. Kaikista vammaisista 36 prosentilla on yksi sairaus tai vamma (kuvio 27). Kaksi tai useampia sairauksia tai vammoja on 60 prosentilla kaikista vammaisista. Monia sairauksia ja vammoja omaavien osuus luonnollisesti kasvaa iän myötä. Kuudella prosentilla vammaisista ei ole lääkärin toteamaa sairautta tai vammaa.



**Kuvio 27.** Lääkärin toteamat sairaudet ja vammat vammaisilla

## 7. LOPUKSI

Vammaisten työkyky tutkimuksessa on arvioitu kyselyaineistoa hyödyntäen vammaisten työkykyä, työssäoloa ja halukkuutta tehdä työtä. Vastanneista vammaisista kolmannes on halukas tekemään työtä. Työnteon merkitystä hyvinvoinnin kannalta pitää erittäin tärkeänä 40 prosenttia vammaisista. Työkykynsä arvioi erinomaiseksi tai hyväksi 30 prosenttia vammaisista. Vammaisista runsaalla viidenneksellä on pysyvä työpaikka. Kun myös vapaaehtoistyö otetaan mukaan, puolet vammaisista on tehnyt työtä viimeisen 24 kuukauden aikana. Vammaisten piirissä on runsaasti käyttämätöntä työvoimareserviä. Suhteellisten halpojen teknisten ratkaisujen kuten teknisten apuvälineiden ja esteettömän työympäristön avulla useat vammaiset pystyvät hyvin työskentelemään.

Koska vammaiset ovat hyvin erilaisia työkyvyiltään, kyselyotoksen suunnitteluun kiinnitettiin erityisen paljon huomiota. Postikysely lähetettiin tammikuussa 2007 kaikkiaan 2 870 henkilölle. Vastauksia saatiin 1 047, eli vastausprosentiksi muodostui 36. Kyselyn suorittamisessa käännyttiin Vammaisfoorumin puoleen. Vammaisfoorumin 24 yhdistyksestä 11 osallistui tutkimukseen. Tutkimukseen osallistuivat Aivovammaliiton, Invalidiliiton, Kehitysvammaisten tukiliiton, Kehitysvammaliiton, Kuulohuoltoliiton, Kynnyksen, Lihastautiliiton, Mielenterveyden keskusliiton, MS-liiton, Näkövammaisten keskusliiton, Suomen Reumaliiton ja Suomen Selkäliiton jäsenet. Vaikka kaikkien vammaisjärjestöjen jäsenet eivät ole edustettuina ja vaikka kaikki vammaiset eivät kuulu järjestöihin, voidaan aineistoa kuitenkin pitää tarpeeksi kattavana ja monipuolisena tutkimuksen tavoitteiden näkökulmasta.

Ammatillisen ja muun kuntoutuksen sekä koulutuksen ohella vammaisten työkykyä pitää yllä ja parantaa osallistuminen järjestötoimintaan. Vammaisjärjestöt tekevät arvokasta työtä vammaisten hyvinvoinnin edistämiseksi. Useat vammaiset osallistuvat palkattomaan vapaaehtoistyöhön järjestöissä.

Tutkimuksessa käytettyyn työkykykyselyyn on nopeaa ja yksinkertaista vastata. vammaiset, työttömät, palkansaajat, yrittäjät ja maatalousyrittäjät ovat vastanneet työkykykyselyyn yhtä helposti. Tätä kyselyä kannattaisi ainakin harkita käytettäväksi eri sosiaali- ja työvoimatoimistoissa yhtenä asiakaskyselyiden osana.

## LÄHTEET

- Ala-Kauhaluoma, M., Härkäpää, K., 2006, Yksityisen palvelusektorin yritykset heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistäjänä, työpoliittinen tutkimus 312, Työministeriö, Helsinki.
- Gould, R., Ilmarinen, I., Järvisalo, I ja Koskinen, S. (toim.). Työkyvyn ulottuvuudet – terveys 2000 –tutkimuksen tuloksia. Eläketurvakeskus. Helsinki.
- Holm, P., Jalava, J., Ylöstalo, P., 2006, Työttömien työkyky vuonna 2005: vertailu palkansaajiin, Työpoliittinen tutkimus 308, Työministeriö, Helsinki.
- Huuskonen, Matti S.; Bergström, Monica; Haakana, Sanna, 2002, Työterveyslaitoksen pientyöpaikkaohjelma 1995-2000. Loppuraportti ja arviointi. Työterveyslaitos. Helsinki.
- Ilmarinen, J. 1995. Työkykyä edistävät ja heikentävät tekijät. Julkaisussa: Rautoja, S. (toim.). Hyvä työkyky: työkyvyn ylläpidon malleja ja keinoja. Työterveyslaitos. Helsinki 1995.
- Ilmarinen, J. 1999. Ikääntyvä työntekijä Suomessa ja Euroopan unionissa – tilannekatsaus sekä työkyvyn, työllistyvyyden ja työllisyyden parantaminen. Työterveyslaitos, Sosiaali- ja terveysministeriö ja työministeriö. Helsinki 1999.
- Järvisalo, J. 1995. Työkyvyn ylläpitämisen ja kuntoutuksen käsitteet, tavoitteet ja toimintamallit työterveyshuollon näkökulmasta. Teoksessa "Mitä hyötyä työkyvyn ylläpitämisestä". Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 1995:3. Painatuskeskus, Helsinki.
- Linnakangas, R., Suikkanen, A., Savtschenko, V., Virta, L., 2006, Uuden alussa vai umpikujassa? Vammaiset matkalla yhdenvertaiseen kansalaisuuteen, Stakes raportteja 15/2006, Helsinki.
- Peltoniemi, A. 2005. Työllisten työkyky vuonna 2004. Työministeriön työpoliittinen tutkimus 273 tai Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen raportteja 193. Helsinki
- Pensola T, Järvikoski A. ja Järvisalo J. 2006. Työttömyyden ja muiden syrjäytymisriskien yhteys työkykyyn. Teoksessa Gould, R, Ilmarinen, J, Järvisalo, J ja Koskinen, S (toim.) Työkyvyn ulottuvuudet – terveys 2000 –tutkimuksen tuloksia. Eläketurvakeskus, Helsinki.
- Tuomi, K., Ilmarinen, J., Jahkola, A., Katajarinne, L. ja Tulkki, A. 1997. Työkykyindeksi. Työterveyslaitos. Helsinki 1997.
- Ylöstalo, P. 2003. Työolobarometri, lokakuu 2002. Työpoliittinen tutkimus 250. Työministeriö, Helsinki 2003.
- Ylöstalo P. Työolobarometrit 2004 ja 2005. <http://www.mol.fi/julkaisut> → muut julkaisut





**A 10. Minkäläiseen kuntouttavaan toimintaan olette osallistuneet viimeisen 24 kuukauden aikana?**

|  | Kyllä | Ei |
|--|-------|----|
| 1. Lääkinnällistä kuntoutusta työkyvyn ylläpitämiseksi     |       |    |
| 2. Kuntoutuslaitosjaksoja                                  |       |    |
| 3. Työhön valmennusta tai työkokeilua                      |       |    |
| 4. Koulutusta työhön, ammattiin tai valmentavaa koulutusta |       |    |
| 5. Työssäkäynnin apuvälineitä                              |       |    |

**A 11. Oletteko olleet koulutuksessa viimeisen 24 kuukauden aikana? Jos olette, kuinka monta kuukautta?**

\_\_\_\_\_ en ole. \_\_\_\_\_ olen: \_\_\_\_\_ kuukautta

**A 12. Minkäläistä koulutusta olette saaneet viimeisen 24 kuukauden aikana?**

|  | Kyllä | Ei |
|--|-------|----|
| 1. Peruskoulua tai sitä täydentävää koulutusta               |       |    |
| 2. Ammatitutkintoon johtavaa koulutusta                      |       |    |
| 3. Ammatitaitoa täydentävää koulutusta                       |       |    |
| 4. Ammattikorkeakoulu-, korkeakoulu- tai yliopistokoulutusta |       |    |
| 5. Työvoimakoulutusta  |       |    |
| 6. Valmentavaa koulutusta                                    |       |    |

**A 13. Mikä tai mitkä sairaudet tai vammat voivat vaikuttaa nykyiseen tai tavoittelemaanne työhön?**

|                                       | Kyllä | Ei |
|---------------------------------------|-------|----|
| 1. Tuki- ja liikuntaelinvammavamma    |       |    |
| 2. Käsivamma                          |       |    |
| 3. Näkövamma                          |       |    |
| 4. Kuulovamma                         |       |    |
| 5. Hengityselinsairaus                |       |    |
| 6. Oppimisen vaikeus tai kehitysvamma |       |    |
| 7. Mielenveysongelmia                 |       |    |
| 8. Sydän- ja verisuonisairaus         |       |    |
| 9. Neurologinen sairaus               |       |    |
| 10. Muu                               |       |    |

**A 14. Mikä on invaliditeetti-/haitta-aste prosenttina?**

\_\_\_\_\_ prosenttia \_\_\_\_\_ ei määritelty

**A 15. Olisitteko tällä hetkellä halukas ja kykenevä käymään töissä?**

1. Kyllä 2. Ei 3. En osaa arvioida

**A 16. Mikä olisi omasta mielestänne teille sopivin työaika?**

(Kokoaikainen tekee noin 7,5 tuntia päivässä ja 21 päivää kuukaudessa.)

Olisin halukas työskentelemään \_\_\_\_\_ tuntia päivässä ja \_\_\_\_\_ päivää kuukaudessa.

**A 17. Millaisia työssäkäynnin tukitoimia tarvitsitte työpaikalla tai työmatkalla?**

|   | Kyllä | Ei |
|---|-------|----|
| 1. Henkilökohtainen avustaja                |       |    |
| 2. Työvalmentaja                            |       |    |
| 3. Esteetön työympäristö                    |       |    |
| 4. Tietokoneen ja muut tekniset apuvälineet |       |    |
| 5. Kuljetuspalvelut                         |       |    |
| 6. Muita tukitoimia                         |       |    |

**A 18. Kuinka tärkeänä pidätte työtä oman hyvinvointinne kannalta?**

| Erittäin tärkeänä | Melko tärkeänä | Vähän tärkeänä | Ei merkitystä | En kykene työskentelemään |
|-------------------|----------------|----------------|---------------|---------------------------|
| 5                 | 4              | 3              | 2             | 1                         |

## B: TYÖKYKYKYSELY

### B 1. Onko nykyinen työnne, tavoittelemanne työn tai odotettavissa oleva työnne vaatimuksiltaan pääasiassa?

1. Henkistä työtä
2. Ruumillista työtä
3. Sekä henkistä että ruumiillista työtä

### B 2. Oletetaan, että työkykynne on parhaimmillaan saanut 10 pistettä. Minkä pistemäärän antaisitte nykyiselle työkyvyllenne asteikolla 0-10? (Numero 0 tarkoittaa sitä, ettei pysty lainkaan työhön.)

|   |   |   |   |   |   |   |   |   |   |    |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|
| 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|

### B 3. Millaisiksi arvioitte nykyisen työkykynne nykyisen työnne, tavoittelemanne työn tai odotettavissa olevan työnne vaatimusten kannalta?

|                                    | Erittäin hyvä | Melko hyvä | Kohtalainen | Melko huono | Erittäin huono |
|------------------------------------|---------------|------------|-------------|-------------|----------------|
| Ruumiillisten vaatimusten kannalta | 5             | 4          | 3           | 2           | 1              |
| Henkisten vaatimusten kannalta     | 5             | 4          | 3           | 2           | 1              |

### B 4. Kuinka monta lääkärin toteamaa pitkäaikaista sairautta tai vammaa teillä on?

| Ei sairauksia tai vammoja | 1 sairaus tai vamma | 2 sairautta tai vammaa | 3 sairautta tai vammaa | 4 sairautta tai vammaa | 5 tai useampia sairauksia tai vammoja | Ei osaa sanoa |
|---------------------------|---------------------|------------------------|------------------------|------------------------|---------------------------------------|---------------|
|                           |                     |                        |                        |                        |                                       |               |

### B 5. Onko sairauksistanne tai vammoistanne haittaa nykyisessä, tavoittelemassanne tai odotettavissa olevassa työssäne?

|  |   |
|--|---|
| Ei haittaa lainkaan/ Ei ole sairauksia tai vammoja                                 | 6 |
| Suoritusiän työstä, mutta siitä aiheutuisi oireita                                 | 5 |
| Joutuisin <i>joskus</i> keventämään työtahtiani tai muuttamaan työskentelytapojani | 4 |
| Joutuisin <i>usein</i> keventämään työtahtiani tai muuttamaan työskentelytapojani  | 3 |
| Sairauteni tai vammojeni vuoksi selvytyisin mielestäni vain osa-aikatyössä         | 2 |
| Olen mielestäni täysin kykenemätön töihin  | 1 |

### B 6. Kuinka monta kokonaista päivää olette olleet tai arvioisitte joutuneenne olemaan poissa töistä terveydentilanne vuoksi (sairauden tai terveyden hoito tai tutkiminen) viimeisen 12 kuukauden aikana?

|                      |   |
|----------------------|---|
| En lainkaan          | 5 |
| Korkeintaan 9 päivää | 4 |
| 10-24 päivää         | 3 |
| 25-99 päivää         | 2 |
| 100-365 päivää       | 1 |

### B 7. Uskotteko, että terveytenne puolesta pystyisitte työskentelemään nykyisessä, tavoittelemassanne tai odotettavissa olevassa ammatissanne kahden vuoden kuluttua?

|                |   |
|----------------|---|
| Tuskin         | 1 |
| En ole varma   | 4 |
| Melko varmasti | 7 |

### B 8. Oletteko viime aikoina ...

|   | Usein | Melko usein | silloin tällöin | melko harvoin | En koskaan |
|---|-------|-------------|-----------------|---------------|------------|
| nauttineet tavallisista päivittäisistä toimista | 4     | 3           | 2               | 1             | 0          |
| olleet toimelias ja vireä                       | 4     | 3           | 2               | 1             | 0          |
| olleet toiveikkaita tulevaisuuden suhteen       | 4     | 3           | 2               | 1             | 0          |



## **PELLERVON TALOUDELLINEN TUTKIMUSLAITOS PTT**

Pellervo Ekonomiska Forskningsinstitut  
Eerikinkatu 28 A, 00180 Helsinki, Finland  
puh. (09) 348 8844, telefax (09) 3488 8500  
sähköposti: [econ.res@ptt.fi](mailto:econ.res@ptt.fi), [www.ptt.fi](http://www.ptt.fi)

---

### **Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen julkaisuja, publikationer, Publications**

19. Perttu Pyykkönen. 2006. Factors affecting farmland prices in Finland
18. Vesa Silaskivi. 2004. Tutkimus kilpailuoikeuden ja maatalouden sääntelyn yhteensovittamisesta
17. Aki Kangasharju. 1998. Regional Economic Differences in Finland: Variations in Income Growth and Firm Formation.
16. Pertti Kukkonen. 1997. Rahapolitiikka ja Suomen kriisi

### **Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen raportteja, forskningsrapporter, Reports**

201. Meri Virolainen – Panu Kallio – Philip Abbott. 2006. Implications of export subsidy removal for the Finnish and EU dairy sectors
200. Pasi Holm - Jaakko Kiander - Timo Rauhanen - Matti Virén. 2007. Elintarvikkeiden arvonlisäverokannan alentamisen vaikutukset
199. Erno Järvinen – Anna-Kaisa Rämö – Harri Silvennoinen. 2006. Energiapuun tuotanto ja markkinat: Metsänomistajakysely
198. Janne Huovari – Jaakko Kiander - Raija Volk. 2006. Väestörakenteen muutos, tuottavuus ja kasvu
197. Anssi Rantala. 2006. Growth of new firms: Evidence from Finland 1996-2003
196. Timo Rauhanen – Ari Peltoniemi. 2006. Elintarvikkeiden ja ruokapalveluiden arvonlisäverotus EU:ssa ja Suomessa. VATT-tutkimuksia 122.
195. Pasi Holm – Jukka Jalava – Pekka Ylöstalo. 2006. Työttömien työkyky vuonna 2005. Työpoliittinen tutkimus 308., työministeriö

### **Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen työpapereita, diskussionsunderlag, Working Papers**

95. Ritva Toivonen – Raija-Riitta Enroth. 2007. Etsikkoaika. Metsäsektorin tulevaisuus Suomessa – selvitys asiantuntijanäkemyksistä
94. Jukka Jalava - Matti Pohjola. 2007. The roles of electricity and ICT in growth and productivity: Case Finland
93. Arto Kokkinen - Jukka Jalava – Riitta Hjerpe - Matti Hannikainen. 2007. Catching-up in Europe: Finland's convergence to Sweden and EU15
92. Petri Soppi - Raija Volk. 2007. Julkisen palvelutuotannon kilpailuttaminen taloudellisesta näkökulmasta – Katsaus kansainvälisiin kokemuksiin
91. Pasi Holm. 2007. Matalan tuottavuuden työn tukimallin laajentaminen alle 26-vuotiaisiin
90. Kalle Laaksonen – Petri Mäki-Fränänti – Meri Virolainen. 2006. Mauritius and Jamaica as Case Studies of the Lomé Sugar Protocol